

De Vier Gevaren voor Europa

Arend Jan Boekestijn

HAAGSCH
COLLEGE

MONTESQUIEU INSTITUTE
VAN WETENSCHAP NAAR SAMENLEVING

Beste bezoeker van het Haagsch College

Fijn dat u naar het “De Vier Gevaren voor Europa” college bent gekomen van Arend Jan Boekestijn. Europa heeft te maken met meerdere tegenslagen en wordt op de proef gesteld door Poetin in Oekraïne en heeft te maken met de gevolgen van de huidige chaos in het Midden-Oosten. Daarbij is het eind van de eurocrisis nog niet in zicht voor de nabije toekomst en de politieke middenpartijen in de EU hebben het steeds moeilijker.

Arend Jan Boekestijn is als historicus verbonden aan de Universiteit Utrecht en is columnist voor Elsevier. Tijdens dit college zal hij ingaan op de gevaren van de conflicten in Oekraïne en het Midden-Oosten voor Europa. Ook spreekt hij over de eurocrisis en de lastige positie van de politieke middenpartijen in de EU. Wat betekent dit allemaal voor ons in Europa?

Sociëteit De Witte en YTH

We willen Sociëteit De Witte danken voor de gastvrijheid deze avond. Een prachtige locatie voor de vereniging die al meer dan twee eeuwen een markante positie in het Haagse sociale leven inneemt.

Iets jonger, maar op een eigen manier bijzonder, is Young The Hague. Het netwerk voor young professionals in Den Haag organiseert verschillende mooie evenementen. Zoals deze avond dus van het Haagsch College.

Inhoudelijke goodiebag

Als dank voor uw komst bieden we u in samenwerking met het Montesquieu Instituut en Repro van der Kamp deze inhoudelijke goodiebag aan.

U vindt hierin interessante artikelen van Europa Nu, partner van het Montesquieu Instituut.

Ook blikken we met een aantal foto's kort terug op het Het Grote € College van Mathijs Bouman en de avond van Hans Wiegel, afgelopen maand in Nieuwspoor.

Nieuw in Den Haag:

De Haagsche Nieuws Academie

Op 18 mei start de Haagsche Nieuws Academie met een Masterclass Terrorisme. Edwin Bakker, hoogleraar terrorisme en contra-terrorisme van de Universiteit Leiden - Campus Den Haag, zal in drie avonden de verschillende aspecten van terreur belichten om zo het hedendaagse terrorisme beter te begrijpen.

Terrorisme met een wetenschappelijk bril, terreur door de jaren heen, veel aandacht voor Islamitische Staat met gastdocent Hans Jaap Melissen en speciale aandacht voor polderijhadisten. Alles komt terug in drie verdiepende avonden.

De Haagsche Nieuws Academie is een initiatief van de Universiteit Leiden - Campus Den Haag en het Haagsch College.

Voor meer info: haagschcollege.nl. Data 18 mei, 1 en 15 juni

Agenda Haagsch College

Het volgende Haagsch College die u alvast in uw agenda kunt zetten:

- 22 juni met Alexander Rinnooy Kan: de macht van de Eerste Kamer
Locatie: Nieuwspoor

Alexander Rinnooy Kan kijkt in zijn tweede Haagsch College, in samenwerking met Berenschot, naar wat nieuwe ontwikkelingen van het Rijk en Brussel betekenen voor de rol van de nationale politiek en van de andere spelers in Den Haag. Telt het Binnenhof in de toekomst nog echt mee?

Houdt onze website in de gaten voor de komende colleges. We hopen u de volgende keer weer te begroeten.

De initiatiefnemers van het Haagsch College,
Freek Ewals en Vincent Rietbergen

Eurosceptis

Door de redactie van Europa Nu,
partner van het Montesquieu Instituut.

Het enthousiasme onder de bevolking voor het Europees project neemt af. Er klinken steeds vaker negatieve geluiden over de Europese besluitvorming. Zo is er bijvoorbeeld veel kritiek op de macht die nationale overheden af zouden staan aan Brussel, over het geld dat Zuid-Europese landen krijgen voor hun economisch herstel en over de toestroom van goedkope arbeiders uit voormalige communistische landen.

De overgrote meerderheid van de politieke partijen in Europa is groot voorstander van de Europese samenwerking, maar de partijen met kritiek op de Europese Unie zijn in opkomst. Burgers voelen zich steeds vaker aangetrokken tot deze partijen. Uit de uitslagen van de Europese Parlementsverkiezingen van 2014 bleek dat eurosceptische partijen meer draagvlak hebben gekregen in Europa. De Britse partij UKIP en het Franse Front National werden in hun eigen land het grootst. Iets minder dan 30 procent van alle stemmen gingen naar eurosceptici en in Brussel gaan 143 zetels van de 751 naar eurokritische partijen. Dat is een ruime verdubbeling ten opzichte van 2009. Hoe zal de toekomst van de Europese samenwerking eruit zien nu er steeds meer negatieve aandacht voor de EU is en ook de bevolking sceptischer wordt?

De theorieën

Het woord eurosceptis wordt vaak gebruikt voor elke vorm van kritiek die burgers en politici hebben op het Europese project, maar er is onenigheid over wat 'eurosceptis' nu eigenlijk precies betekent.

Wetenschappers geven duidelijk aan dat de intensiteit van de eurosceptis per land verschilt. Paul Taggart en Aleks Szczerbiak gelden als invloedrijke politicologen op dit terrein. Zij hebben een onderscheid gemaakt tussen 'hard euroscepticism' en 'soft euroscepticism'. Hard euroscepticism (sterke eurosceptis) wordt omschreven als een principiële oppositie tegen de EU en Europese integratie. Dit zijn politieke partijen die elke vorm van supranationale samenwerking dus afwijzen. Soft euroscepticism, of gematigde eurosceptis is een

toestand waarin er geen bezwaren tegen Europese samenwerking of lidmaatschap van de EU zijn, maar er zorgen zijn over de koers van de EU. Sterke eurosceptis richt zich dus op Europese samenwerking in het algemeen en gematigde eurosceptis richt zich op het functioneren van de Europese Unie.

Andere wetenschappers maken nog meer onderscheid en hanteren vier partijposities ten opzichte van de Europese Unie waarvan eurosceptis er een is. Eurosceptis is hier de combinatie van een positieve mening over de algemene ideeën van Europese integratie en pessimisme over het functioneren van de EU. Eurosceptici zijn volgens dit schema dus zij die voor samenwerking op basis van gedeelde soevereiniteit en een geïntegreerde liberale markteconomie zijn, maar pessimistisch zijn over de ontwikkeling van de EU op dat moment.

Dat alle partijen met kritiek op Europa dus als 'eurosceptisch' worden bestempeld is niet juist. Ook partijen die voor Europese samenwerking in de EU zijn, kunnen hun twijfels hebben over de koers van de EU. Hiermee zijn zij ook sceptisch, maar dit betekent niet dat zij direct het lidmaatschap op zouden willen zeggen. Dit kan ook betekenen dat zij de EU willen veranderen om haar beter te maken. De partijen die op het moment in Europa in opkomst zijn, zijn over het algemeen tegen Europese integratie en worden daarmee ook eurosceptisch genoemd. Deze eurosceptis is compleet verschillend van de eurosceptis die partijen met kritiek op de koers van de EU hebben. Het is van belang de verschillende betekenissen van de term 'eurosceptis' uit elkaar te houden.

I want my money back!

Anders dan algemeen aangenomen bestaat er al sinds de oprichting van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (een voorloper van de EU) kritiek op de Europese samenwerking. Zo moedigde de Britse premier Winston Churchill vergaande Europese samenwerking wel aan, maar met 'Europese' bedoelde hij eigenlijk 'Continentale' samenwerking, want dat het Verenigd Koninkrijk soevereiniteit in zou leveren was uitgesloten. Verder waren er in de jaren vijftig plannen om naast de Europese Economische Gemeenschap ook een Europese Defensiegemeenschap op te richten. Het Franse parlement stak daar echter een stokje voor.

In 1979 kreeg het Verenigd Koninkrijk haar eerste vrouwelijke premier, de conservatieve Margaret Thatcher. Thatcher zag de EG, waar haar land sinds 1973 deel van uitmaakte, vooral als een economisch project. Een veto op verdere Europese politieke integratie was de kern van haar Europese beleid. Ook was het Verenigd Koninkrijk onder haar leiding tegen de invoering van de euro, omdat dit de eerste stap naar een federaal Europa zou zijn. En aangezien het Verenigd Koninkrijk meer betaalde aan de EG dan dat het ontving, wilde Thatcher dat haar land aanzienlijk minder zou gaan betalen, wat leidde tot haar bekende uitspraak: "I want my money back!"

Eurosceptis in Nederland

Eurosceptis is in Nederland geen nieuw fenomeen. Wel is het de afgelopen jaren sterk toegenomen. De orthodox-gereformeerde partijen GPV (voorloper van de ChristenUnie) en SGP zijn altijd al eurokritisch geweest. Zo nam het GPV in haar verkiezingsprogramma van 1959 al "krachtig stelling tegen Europese integratie". Het GPV pleitte voor het zo spoedig mogelijk beëindigen van het Nederlandse EGKS-lidmaatschap. "Deelneming aan supranationale organen worde afgewezen."

In het SGP-verkiezingsprogramma van 1982 is nog te lezen dat "de Europese Gemeenschap als supranationaal orgaan geen politieke dwang uit mag oefenen op lidstaten om het één te doen of het ander na te laten." Toenmalig SGP-lijsttrekker Leen van der Waal zei in een interview in 1989: "De SGP/GPV/RPF-fractie in het Europees Parlement is eigenlijk de enige echte oppositiefractie. Wij bieden de kiezers een onderbouwde en uitgewerkte visie op samenwerking tussen de verschillende lidstaten van de EG, onder afwijzing van dat ene supranationale Europa, van de Verenigde Staten van Europa. Die visie zorgt voor werfkracht onder de kiezers."

In het GPV-verkiezingsprogramma van 1994 was te lezen: "Het GPV is geen voorstander van de Economische en Monetaire Unie (EMU), omdat hiermee een belangrijke poli-

tieke stap naar een federaal Europa wordt gezet. Zolang het welvaartspeel in Europa niet overal gelijk is en de werkloosheid niet drastisch is teruggedrongen, is het ook om economische redenen onverstandig om een EMU in te voeren.” In het jaar 2000 stemden de oppositiepartijen CDA, RPF, SGP en GPV tegen de deelname van Griekenland aan de EMU en dus de euro.

Vanaf de jaren tachtig is er ook aan de linkerkant van het politieke spectrum kritiek op de Europese samenwerking. Zo stond in het SP-verkiezingsprogramma van 1989: “We mogen geen machteloze provincie worden van een door ondernemers en eurocraten geregeerde EG.” In 1992 stemde GroenLinks samen met SGP, GPV en RPF tegen het Verdrag van Maastricht en in 1997 tegen het Verdrag van Amsterdam. GroenLinks was van mening dat de EG niet sociaal en groen genoeg was. In de woorden van GroenLinks was de EG teveel een kapitalistisch project.

Sinds 2004 geeft de PVV ook een stem aan de euroscepsis. In 2009 scoorde de PVV bij de Europese Parlementsverkiezingen met het pleidooi voor minder Europese bemoeienis en afschaffing van het Europees Parlement. Sinds 2012 pleit de PVV voor het inwisselen van het EU-lidmaatschap voor lidmaatschap van de Europese Vrijhandelsassociatie (EVA) en herinvoering van de gulden. Uit onderzoek van het Britse bureau Lombard Street Research zou blijken dat dit voordeliger zou zijn. Het Centraal Planbureau (CPB) bestrijdt dit.

In 2005 stemde 62 procent van de Nederlanders tegen de nieuwe Europese Grondwet. Toch bleek in 2009 uit een peiling dat 74 procent van de Nederlanders het een goede zaak vond dat Nederland lid is van de EU. Dezelfde peiling wees uit dat 67 procent van de Nederlanders vond dat ons land voordeel heeft van het EU-lidmaatschap. Een peiling van 21minuten.nl uit 2011 wees uit dat het aantal voorstanders van het EU-lidmaatschap in Nederland door de eurocrisis was afgenomen. 53 procent van de Nederlanders was volgens de peiling vóór het EU-lidmaatschap, 21 procent tegen.

In 2013 gaf 37 procent van de Nederlanders aan vertrouwen te hebben in de Europese Unie als geheel. Nederland was de grootste stijger wat betreft optimisme over de nationale economie: sinds april 2013 was het aantal inwoners dat optimistisch was, gestegen van 23 naar 41 procent. Ook in 2014 blijkt dat Nederlanders iets optimistischer zijn gaan denken over de Europese Unie. Het percentage Nederlanders dat de toekomst van de Europese Unie rooskleurig inziet, is gestegen naar van 61 naar 63 procent. Daarentegen vindt 21 procent van de Nederlanders dat Nederland uit de EU zou moeten stappen.

Euroscepsis in andere Europese landen

Verenigd Koninkrijk

In 1993 werd de United Kingdom Independence Party (UKIP) opgericht. Het doel van deze nieuwe partij was de terugtrekking van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie. De eerste aanhangers waren vooral eurosceptische leden van de Conservative Party. Bij de Europese Parlementsverkiezingen van 1999 wist UKIP zeven procent van de stemmen te halen. Omdat de Britten in 1999 nog werkten met het districtenstelsel leverde dat maar drie zetels op. Bij de Europese Parlementsverkiezingen van 2004 werkten de Britten voor het eerst met proportionele vertegenwoordiging. De UKIP ging van drie naar twaalf zetels. Bij de Europese Parlementsverkiezingen in 2014 behaalde UKIP 24 zetels. De partij is daarmee de grootste Britse partij in het Europees Parlement.

Finland

De Finse Partij, voorheen bekend als de Ware Finnen, brak in 2011 door bij de Finse parlementsverkiezingen met meer dan negentien procent van de stemmen. De partij heeft in de aanloop naar deze verkiezingen een sterk anti-Europageluid laten horen. Bij de Europese Parlementsverkiezingen in 2014 behaalde de partij 2 zetels.

Frankrijk

In mei 2012 wist Marine le Pen van het Front National meer dan achttien procent van de kiezers achter zich te krijgen bij de Franse presidentsverkiezingen. Ook deze rechtse partij heeft altijd aangegeven tegen meer besluitvorming vanuit Brussel te zijn. Bij de Europese Parlementsverkiezingen in 2014 heeft het Front National een kwart van de Franse stemmen behaald.

Griekenland

Uit het onderzoek bleek ook dat er vooral in Griekenland

negatief gedacht werd over de Europese Unie. De Grieken associeerden de EU steeds minder met de euro (49 procent in de herfst van 2012, vergeleken met 57 procent in de lente) en het vrije verkeer binnen Europa (37 procent vergeleken met 39 procent). De Grieken zagen vaker de relatie tussen de Europese Unie en werkloosheid. Deze associatie nam met 10 procent toe tot 45 procent.

Het lukte de eurokritische Syriza-partij op 25 juni 2015 om met 36,3 procent van de stemmen de grootste partij van Griekenland te worden. Syriza benadrukt echter dat ze wel kritisch zijn op het Europese bezuinigingsprogramma maar Griekenland niet uit de eurozone of de Europese Unie te willen terugtrekken.

Ook de extreemrechtse partij de Gouden Dageraad heeft parlementszetels in Griekenland. Deze partij, die in verband wordt gebracht met veel geweld en fascisme, is hardnekkig tegen Griekse deelname aan de EU en de Eurozone. De partij wil een onafhankelijk Griekenland; zonder immigranten en niet afhankelijk van buitenlandse leningen.

Oostenrijk en Tsjechië

Ook burgers in Oostenrijk en Tsjechië hadden in het najaar van 2012 weinig vertrouwen in de Europese democratie en de Europese instellingen. Deze landen hebben een lange geschiedenis van eurosceptis. De Tsjechische conservatief-liberale partij ODS en de Oostenrijkse Vrijheidspartij FPÖ hebben al jaren veel kritiek op het functioneren van de Europese Unie en trekken met deze standpunten ook veel kiezers aan. Tijdens de nationale parlementsverkiezingen in 2013 behaalde de FPÖ 20,5 procent van het totaal aantal stemmen. Dit percentage is sinds de verkiezingen van 1999 niet zo hoog geweest.

Duitsland

In Duitsland heeft de eurosceptische partij Alternatief voor Duitsland (AfD) in augustus 2014 voor het eerst intrek genomen in een Duits deelstaatparlement. De partij is in 2013 opgericht en wil Brusselse bevoegdheden terughalen naar Berlijn. Ook wil het de immigratie terugdringen. Daarnaast ziet de partij de euro als een mislukt project. In mei 2014 debuteerde de AfD in het Europees Parlement, toen het zeven procent van de stemmen behaalde bij de Europese verkiezingen.

Eurosceptis volgens de Eurobarometer

Uit de Eurobarometer van 2014 blijkt dat het vertrouwen in de Europese Unie ten opzichte van 2012 en 2013 onveranderd is gebleven (32 procent). Het aantal Europeanen dat geen vertrouwen heeft in de EU is licht gedaald. Redelijk veel

mensen (38 procent) hebben een neutraal beeld van de Europese Unie, en er is een lichte daling zichtbaar in het aantal mensen met een negatief beeld van de EU (van 28 procent in 2013 naar 26 procent in 2014). Slechts 29 procent van de Europeanen heeft het idee dat hun stem telt in de EU.

Europees Parlement

Bij de Europese Parlementsverkiezingen van 2009 werden UKIP en de Nederlandse anti-Europese partij PVV met respectievelijk zeventien en zestien procent van de stemmen de tweede partij in hun land. Bij de Europese Parlementsverkiezingen van 2014 kreeg UKIP maar liefst 26,6 procent van de Britse stemmen. De PVV verloor ten opzichte van 2009 en kwam uit op ruim 13 procent van de stemmen.

Sinds 2009 is de EFD-fractie de eurosceptische groepering in het Europees Parlement. De grootste partijen in deze fractie zijn de Britse UKIP en de Italiaanse Lega Nord. Andere partijen in de EFD-groep zijn o.a. de Deense Volkspartij en de Finse Partij. Namens Nederland neemt de SGP'er Bas Belder zitting in de EFD-fractie. In 2011 maakte de toenmalige leider van PVV-Europa, Barry Madlener, bekend na de volgende Europese Parlementsverkiezingen in 2014 toe te willen treden tot de EFD-fractie. De fractievoorzitter van de EFD-groep is Nigel Farage, leider van de UKIP. Hij weigert zichzelf eurosceptisch te noemen, omdat het woord 'sceptis' zou betekenen dat hij twijfelt over het nut van de EU, en twijfel heeft hij allerminst.

De linkse GUE/NGL-fractie vindt de EU op het moment 'neo-liberaal' en levert vooral kritiek op het gebrek aan sociaal en groen beleid. Ook ontbreekt het in de EU aan democratische controle. Voor Nederland maakt de SP deel uit van deze fractie. De conservatieve ECR-groep onder leiding van de Britse Conservative Party heeft kritiek op het gebrek aan democratische controle en het federale karakter van de EU. De Unie zou zich volgens deze fractie moeten beperken tot economische samenwerking. De leden van deze fractie noemen zichzelf 'eurorealisten'. De Nederlandse ChristenUnie is bij deze fractie aangesloten.

In aanloop naar de Europese verkiezingen van mei 2014 gaven de Nederlandse PVV en het Franse Front National in november 2013 aan samen te willen werken in het Europees Parlement. Zij waren van plan de Europese Alliantie van de Vrijheden te vormen. Het is de PVV en het Front National echter niet gelukt om een fractie te vormen met andere gelijkgestemde partijen.

RECENTE

*Het Grote € College Mathijs Bouman
20 april 2015*

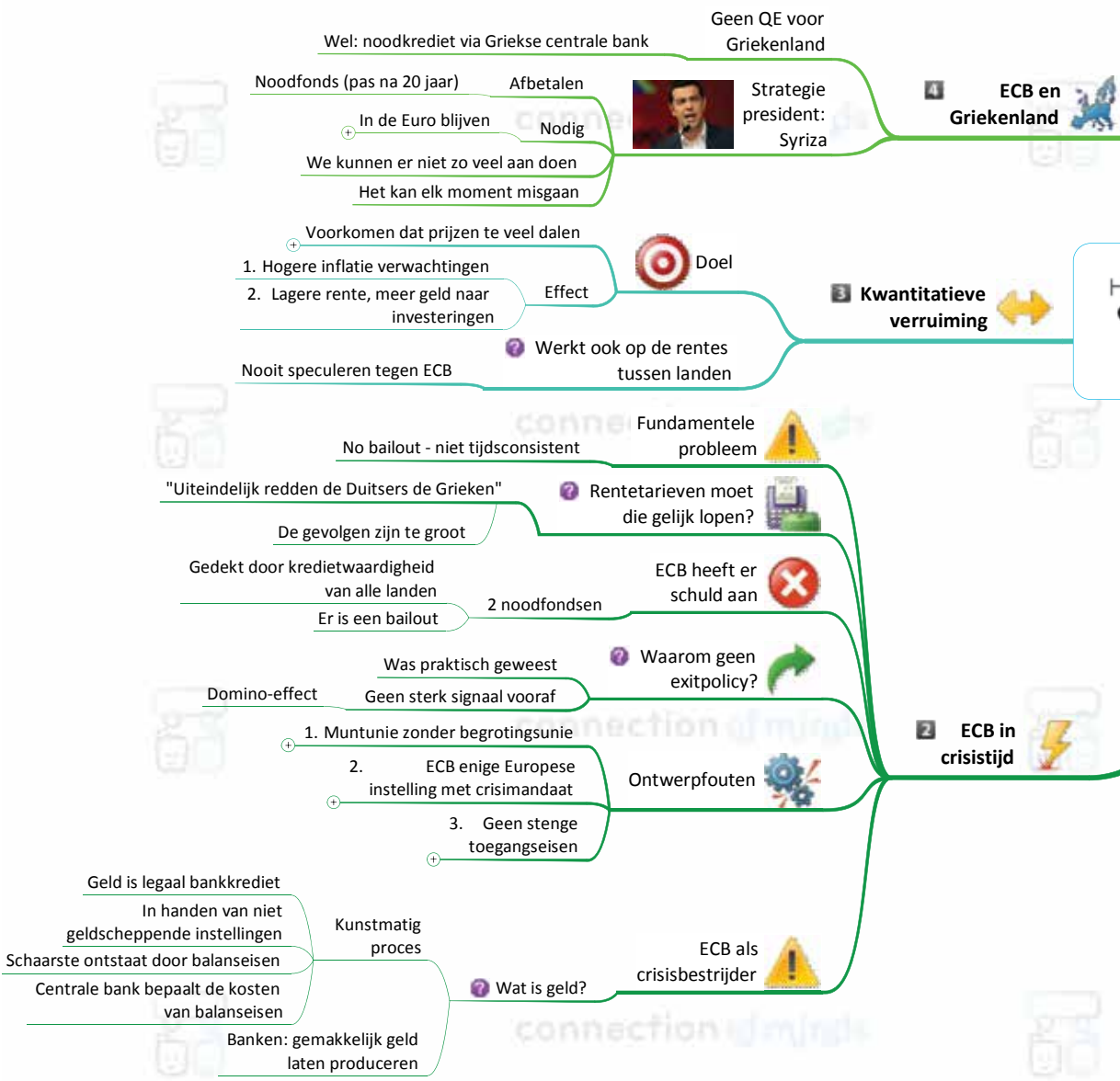
COLLEGES

Zie www.ConnectionOfMinds.com
 Interactie en draagvlak door visualisatie

 Meer info over LiveMindMapping?

HAAGSCH COLLEGE
 MIBANS PLYMOUTH
HET GROTE €
 Mathijs Boun
 Grieken en t
 Bazooka 20 ap

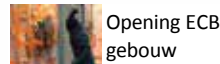

ECB in politiek
vaarwater

Centrale bank draait
aan de knoppen

Vlinder boven Tokio is een orkaan
in San Francisco

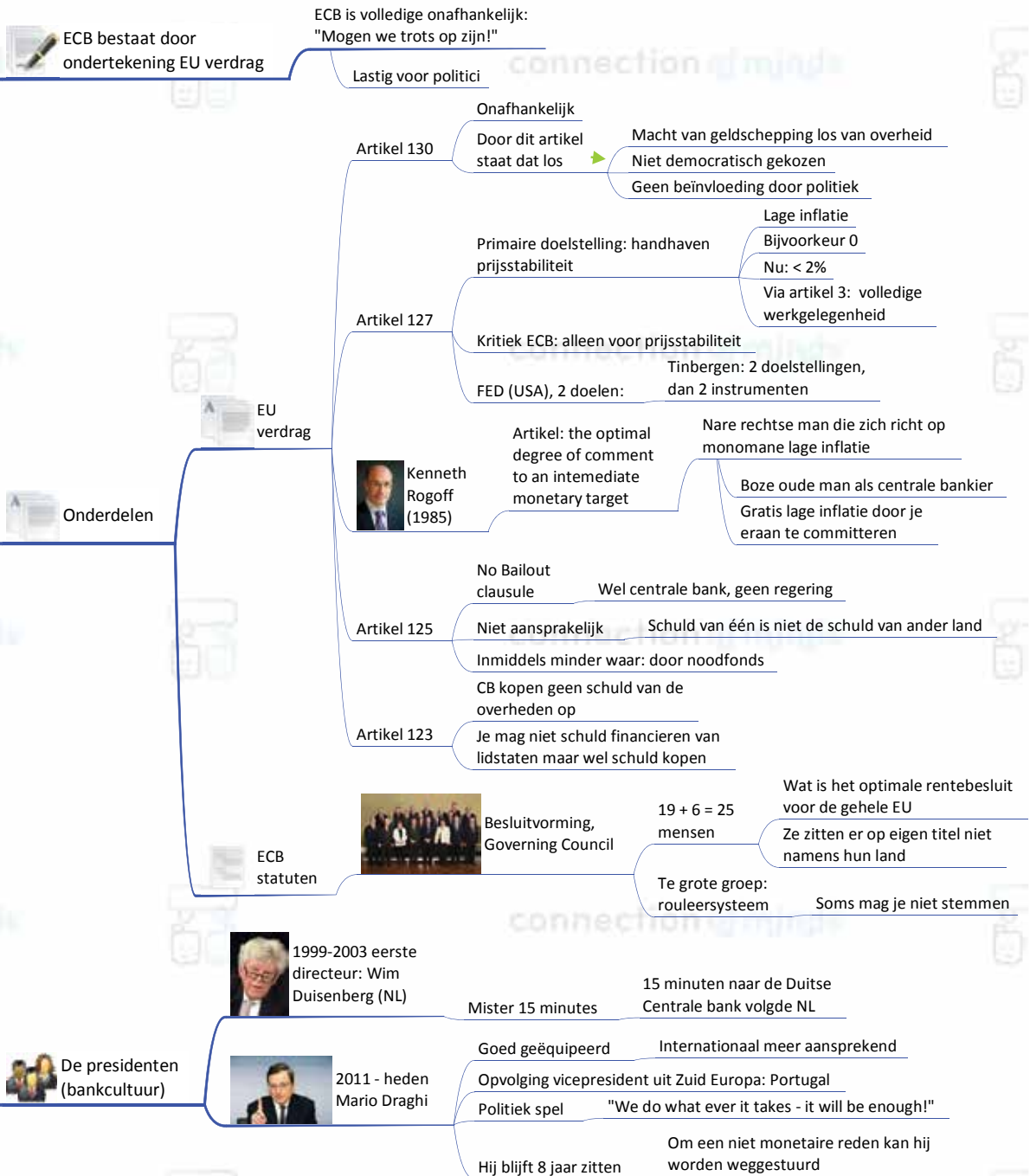

Opening ECB
gebouw

Focus point antiglobalisten

COLLEGE
man: de
the Big
ril 2015

Wat kan
de ECB wel
en niet

connection of minds

Data: 18 mei, 1 en 15 juni
Tijdstip: 19:30 - 21:15 uur
Locatie: Campus Den Haag
Schouwburgstraat 2

HAAGSCHE
NIEUWS ACADEMIE

MASTERCLASS TERRORISME

Aanslagen in Parijs en Kopenhagen. Jihadisten van IS die huis houden in het Midden-Oosten. En ook in ons land is de terreurdreiging al een tijd opgeschroefd naar de op een na hoogste alarmfase. Hoe gevaarlijk is het terrorisme van vandaag de dag?

Meer info: haagschcollege.nl

Edwin Bakker, hoogleraar terrorisme en contraterrorisme van de Campus Den Haag, behandelt in drie avonden verschillende aspecten van terreur om zo het hedendaagse terrorisme beter te begrijpen. Ook oorlogsverslaggever Hans Jaap Melissen zal een avond aanwezig zijn om IS te behandelen.

De Haagse Nieuws Academie is een initiatief van:

HAAGSCH
COLLEGE

Beleef een avond Sociëteit De Witte en ervaar zelf waarom 3.300 leden u voorgingen.

**Introductieavond Sociëteit De Witte
Vrijdag 9 oktober 2015 of bezoekt U ons daarvoor**

Al eeuwen Vooraanstaand

Sociëteit De Witte, een besloten vereniging opgericht in 1802, groeit en bloeit als nooit tevoren. Steeds meer bevlogen mensen - ook de jongeren onder hen - voelen zich aangetrokken tot het bruisende sociëteitsleven. Inmiddels tellen wij dan ook 3.300 leden, actief via tafels, (sport)clubs, commissies en genietend van vele soorten bijeenkomsten: van lezingen, borrels en diners tot sportactiviteiten en uitstapjes naar het buitenland.

De Witte neemt al ruim twee eeuwen een markante positie in het Haagse sociale leven in. Maar de essentie van De Witte is sinds haar oprichting nog steeds dezelfde: 'gezellig verkeer en geoorloofde uithuizigheid'. En dit gezellig verkeer vindt plaats in ons monumentale pand aan het Plein en - gedurende de zomermaanden - in het idyllische Paviljoen De Witte in Scheveningen.

Wilt U ontdekken of De Witte iets voor u is? Speciaal voor potentiële nieuwe leden is er regelmatig een Introductieavond. Kijk voor informatie en inschrijving op www.societeitdewitte.nl > agenda. Ook indien U eerder wenst te komen, bent U van harte welkom.

De Europese Unie en de crisis in Oekraïne

Door de redactie van Europa Nu,
partner van het Montesquieu Instituut.

De Europese Unie streeft naar een goede relatie met Oekraïne die verder moet gaan dan samenwerking. De prioriteit wordt gegeven aan economische integratie en een verdieping van de politieke samenwerking.

Onderhandelingen over een vrijhandelsakkoord tussen de Europese Unie en Oekraïne liepen eind 2013 echter stuk. Na wekenlange protesten die daarop volgden in Kiev werd de op Rusland georiënteerde president Janoekovitsj op 22 februari 2014 door het Oekraïense parlement afgezet. Er werd een interim-regering ingesteld en op 25 mei 2014 koos het Oekraïense volk Petro Porosjenko tot nieuwe president. Na de verkiezingen van 26 oktober 2014 komen met name de pro-Westerse politici president Porosjenko en premier Arseni Jatsjenjoek als winnaars naar voren.

Rusland annexeerde in februari 2014 de Krim en in Oost-Oekraïne is een gewapend conflict ontstaan, doordat separatisten (met Russische steun) zich tegen het nieuwe bewind in Kiev keerden. De vliegcrash met vlucht MH17 nabij de Oekraïense stad Donetsk in juli 2014 verhitte de gemoederen verder. Via overleg wordt gepoogd een oplossing te vinden voor de crisis.

Begin 2015 laaiden de gevechten in Oost-Oekraïne echter weer op.

Samenwerking

Het onafhankelijk worden van Oekraïne in augustus 1991 opende de deuren voor politieke samenwerking tussen de EU en Oekraïne. Vanaf het begin van de jaren '90 van de twintigste eeuw streeft de EU naar betere samenwerking met voormalige Sovjetlanden.

In 1994 kwam de Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst (PSO) tot stand; deze trad in 1998 in werking. De overeenkomst legde de juridische basis voor samenwerking op verschillende gebieden:

- Politiek
- Handel
- Economisch beleid

Later is de samenwerking uitgebreid met:

- Energie
- Justitie en binnenlandse zaken
- Wetenschap, technologie en de ruimtevaart

Politieke dialoog

Met het ontstaan van de PSO kwam de politieke dialoog op gang. De overeenkomst moest een kader scheppen om onderwerpen op het gebied van economie en mensenrechten aan de orde te stellen. De EU wees dan ook regelmatig op het belang van Oekraïense democratie en de noodzaak om de mensenrechten te verbeteren. Het kader voor politieke discussie tussen de beide landen was beperkt: jaarlijkse ontmoetingen tussen de EU-trojka en de Oekraïense leiders leverden weinig op en de sfeer bleef koel. De PSO liep in 2008 af.

Relaties tussen Oekraïne en de EU worden op dit moment gebaseerd op het Europese Nabuurschapsbeleid (ENB), een instrument binnen het beleid buurlanden. Ook maakt Oekraïne deel uit van het Oostelijk Partnerschap.

Per 1 december 2014 stuurde de Europese Unie een adviescommissie naar Oekraïne om het land te adviseren op het gebied van politie en justitie. Het doel van de adviescommissie is om het rechtsgevoel van de burgers in Oekraïne te verbeteren. Hiervoor zal de commissie erop toezien dat de geadviseerde hervormingen zo snel mogelijk worden uitgevoerd. De missie zal twee jaar duren.

Associatieovereenkomst

In september 2008 werd tijdens een top in Parijs de beslissing genomen om onderhandelingen op te starten over een associatieovereenkomst tussen de EU en Oekraïne. Deze overeenkomst kan worden gezien als de opvolger van de PSO.

De associatieovereenkomst moet de politieke band tussen Oekraïne met de Unie versterken, evenals de economische integratie binnen de EU. Het toetreden van Oekraïne tot de Wereldhandelsorganisatie in mei 2008 en de vrijhandel die daarmee volgde, was ook bedoeld om betrekkingen tussen de EU en Oekraïne te verbeteren.

Met de associatieovereenkomst probeert de EU politieke invloed uit te oefenen op Oekraïne. De laatste jaren is onder meer kritiek geuit op het schenden van de mensenrechten en de gevangenzetting van de oppositiekandidaat Joelia Timosjenko. Op 30 april 2013 heeft het Europese Hof voor de Rechten van de Mens Oekraïne veroordeeld voor het schenden van vier fundamentele rechten van Timosjenko.

Vanaf het moment dat Victor Janoekovitsj in 2010 aan de macht kwam, ging Oekraïne zich meer op Rusland richten en minder op Europa. De EU wilde de invloed van Rusland verminderen door middel van de associatieovereenkomst.

Op een EU-Oekraïne top in februari 2013 concludeerde de EU-delegatie dat Oekraïne eerst op een aantal gebieden verder moet hervormen voordat deze overeenkomst in werking kon treden. Oekraïne moest bijvoorbeeld de ongelijke rechtsbehandeling aanpakken en zorgen voor eerlijke verkiezingen. Wel werd door de EU een lening van 610 miljoen euro toegezegd om Oekraïne te helpen de begroting op orde te krijgen.

Het Europees Parlement sprak eerder in een resolutie uit voorstander te zijn van het openhouden van de mogelijkheid voor Oekraïne om op termijn tot de EU toe te treden. Op 21 maart werd door de interim-regering het politieke deel van het associatieverdrag met de EU getekend. Op 27 juni 2014 ondertekende de nieuwe president Porosjenko de rest van het akkoord in Brussel.

Vrijhandelsakkoord

De Europese Unie wil naast een associatieovereenkomst ook een vrijhandelsakkoord sluiten met Oekraïne. Deze ontwikkelingen zijn zeer tegen de zin van Rusland, dat buurland Oekraïne liever in de eigen invloedssfeer houdt.

In november 2013 vond er een top plaats tussen de EU en het Oostelijk Partnerschap in Vilnius (Litouwen) over het vrijhandelsakkoord. Europese diplomaten hebben alles in

het werk gesteld om ervoor te zorgen dat Janoekovitsj zijn handtekening zou zetten onder het vrijhandelsakkoord, maar laatstgenoemde schortte het overleg op.

In december tekende Janoekovitsj wel een plan met de Russen om te komen tot een vrijhandelsovereenkomst.

In april 2014, na de val van Janoekovitsj, besloot het Europees Parlement om vrijwel alle importheffingen op Oekraïens staal, landbouwproducten en machines te schrappen. Hiermee probeert de EU de instabiele Oekraïense economie te stimuleren.

Val van Janoekovitsj

De weigering van Janoekovitsj om het vrijhandelsakkoord met de EU te tekenen en het aanhalen van de banden met Rusland leidde begin 2014 tot grootschalige protesten in Oekraïne. In januari en februari kwamen bij bloedige protesten in Kiev tientallen mensen om het leven. De demonstranten eisten het aftreden van Janoekovitsj.

Toenmalig Commissievoorzitter Barroso veroordeelde namens de EU het politiegeweld tegen demonstranten en riep beide partijen op om het geweld te stoppen. De EU kondigde sancties aan tegen de verantwoordelijken voor het geweld in Oekraïne en vaardigde een aantal ministers naar Kiev af, in een poging een akkoord tussen de regering en de oppositie te bewerkstelligen. Op 21 februari 2014 werd een akkoord bereikt dat een einde moest maken aan de crisis. Belangrijke eisen van de oppositie werden ingewilligd.

Op 22 februari 2014 werd president Janoekovitsj onder druk van de oppositie alsnog door het parlement afgezet. Op 27 februari kreeg Arseni Jatsenjoek de goedkeuring van het parlement om de nieuwe coalitie Europese Keus te leiden. De nieuwe premier zal Oekraïne uit de economische crisis moeten helpen. Bij verkiezingen op 25 mei 2014 werd Petro Porosjenko tot president verkozen. Na de verkiezingen van 26 oktober 2014 zijn opnieuw de pro-Westerse politici Porosjenko en Jatsenjoek de winnaars. De twee hebben echter net niet genoeg zetels behaald voor een meerderheid in de Rada (het parlement) en er zal dus gezocht moeten worden naar coalitiepartners.

Onrust op de Krim en in Oost-Oekraïne

Het instellen van een pro-Europese tijdelijke regering leidde tot grote onrust op de Krim, waar de overgrote meerderheid van de bevolking Russisch is. 28 februari 2014 vielen Russische militairen de Krim binnen en bezetten strategische plekken als vliegvelden en havens. Het leger van Oekraïne werd gemobiliseerd en vroeg de EU om hulp.

Het parlement van de Krim besloot op 6 maart per decreet om zich aan te sluiten bij Rusland. In een referendum op 16 maart stemde 96,6 procent voor aansluiting bij Rusland. Veel Oekraïeners en Krim-Tataren bleven echter thuis omdat de uitslag van tevoren al vast zou staan. Omdat de Europese leiders dit referendum niet erkenden, zorgde de uitslag voor een toename van de spanningen tussen de EU, de Krim en Rusland.

Ook in het oosten van Oekraïne, het gebied rond de steden Charkov en Donetsk, ging de Russische minderheid de straat op. Er volgde een weinig succesvolle poging van het Oekraïense leger om het oosten van het land weer onder controle te krijgen. Tijdens besprekingen in Genève tussen Oekraïne, Rusland, de EU en de VS werd afgesproken dat pro-Russische Oekraïeners de wapens zouden neerleggen en de bezette overheidsgebouwen zouden verlaten. Dit gebeurde echter niet.

Op 11 mei 2014 werd in de regio's Donetsk en Loehansk het omstreden referendum gehouden dat door Russische separatisten georganiseerd was. 90 procent van de kiezers in Donetsk stemde voor afscheiding van Oekraïne. In Loehansk was dat 94 tot 98 procent. De volksraadpleging werd niet erkend door de EU en Kiev, maar wel door Rusland. De dag na het referendum riepen de separatisten de Volksrepubliek Donetsk uit en verzochten zij Rusland om de regio op te nemen in de Russische Federatie.

Op 17 juli stortte vlucht MH17 neer na geraakt te zijn door meerdere projectielen. De internationale verontwaardiging was groot. Nederland, waar de meeste inzittenden vandaan

kwamen, leidt het onderzoek naar de precieze toedracht van de ramp. In eerste instantie wordt gewezen naar de separatisten, hetgeen de druk op de separatisten flink heeft opgevoerd.

Tegelijkertijd werden de gevechten in de zomer van 2014 steeds heviger. Beide kanten hebben zwaar materieel tot hun beschikking. De humanitaire situatie in het oostelijk deel van Oekraïne verslechterde steeds verder.

Een konvooi met hulpgoederen vanuit Rusland, waarover aanvankelijk overeenstemming werd bereikt tussen de regeringen van Rusland en Oekraïne, is tegengehouden door het Oekraïense leger. Er heerste wantrouwen over de inhoud van het konvooi. Dit en latere hulpkonvooiën bereikten het gebied wel, zij het moeizaam.

In een poging om het geweld te stoppen wil president Porosjenko de separatisten in beginsel voor een periode van drie jaar vergaande autonomie geven. Ook kregen de separatisten in dat voorstel amnestie. Porosjenko deed het voorstel op 16 september 2014.

De separatisten lieten echter direct weten niet in te gaan op het aanbod van Porosjenko en verder te willen werken aan afscheiding van Oekraïne.

Na een relatief rustige periode laaiden de gevechten in jan-

ari 2015 weer op, rond de regio Donesk braken wederom heftige gevechten uit en bij een raketaanval van separatisten op de havenstad Marioepol in het oosten van Oekraïne waren zeker dertig burgerdoden te betreuren.

Europese sancties tegen Rusland

In reactie op de eenzijdige afscheiding van de Krim en de Russische steun daarvoor, kondigde de Europese Unie sancties af tegen Rusland. Op 6 maart besloot de Europese Raad tijdens een ingelaste vergadering om het overleg met Rusland over visumvrij verkeer op te schorten. Indien de Russen niet op korte termijn in overleg zouden treden met de Oekraïense regering, zouden verdere sancties volgen.

Nieuwe sancties werden op 17 maart aangekondigd: Russische politici, hooggeplaatste militairen en een aantal politici uit de Krim werden op de zwarte lijst geplaatst. De EU heeft hun Europese banktegoeden bevroren en ze mogen de EU niet meer in. Ondertussen onderhoudt de EU contact met Rusland, om de spanning op de Krim te verminderen. De zwarte lijst is nadien uitgebreid met meer mensen en bedrijven uit Rusland en Oekraïne. Op 23 juni besloot de EU om ook de invoer van producten uit de Krim stop te zetten.

De sancties moeten de druk op Rusland opvoeren. De EU wil dat Rusland bijdraagt aan het verminderen van de spanningen in Oekraïne. Ook Japan en de Verenigde Staten

hebben gerichte sancties opgelegd aan een specifieke groep Russen, zoals inreisverboden, het bevroren van tegoeden en een stop op het verlenen van exportvergunningen voor technologische goederen die de Russische strijdkrachten zouden versterken.

Naar aanleiding van de vliegcrash in Oost-Oekraïne kondigde de EU in juli ook economische sancties tegen Rusland af. De sancties raken vooral Russische banken. Ook komt er een wapenembargo (alleen voor nieuwe leveranties) en mag er niet langer technologie worden geleverd aan Rusland voor de winning van olie of schaliegas. De sancties zijn tot de zomer van 2015 verlengd, door het oplopende geweld in de havenstad Marioepol. De Verenigde Staten hebben soortgelijke maatregelen genomen.

Na de raketaanval op Marieopol in januari 2015 besloot de EU de sancties op Rusland uit te breiden en met een half jaar te verlengen.

Europese steun voor Oekraïne

Begin februari 2014 werd bekend dat de EU en de Verenigde Staten werken aan een gezamenlijk plan voor Oekraïne. Dit plan zal onder andere bestaan uit het verlenen van financiële hulp om Oekraïne door een overgangperiode te helpen onder leiding van een breed gedragen interim-regering.

De EU gaat Oekraïne de komende jaren financieel steunen. Het gaat om een bedrag van 11 miljard euro. Voormalig Commissievoorzitter Barroso stelde een steungroep in om de Oekraïense regering te helpen met economische en democratische hervormingen.

Op 13 mei 2014 presenteerde de EU een pakket aan maatregelen om Oekraïne uit de crisis te helpen. De EU tekende o.a. een 'State Building Contract' met Oekraïne waarbij zij 355 miljoen euro aan steun zal geven om Oekraïne te helpen de economie op korte termijn te stabiliseren en bestuurlijke hervormingen door te voeren. Daarnaast krijgt Oekraïne een lening van 1,8 miljard euro als macro-financiële hulp. Op 20 mei kreeg Oekraïne het eerste bedrag van 100 miljoen euro overgemaakt.

Daarnaast is diverse keren geld uitgetrokken om humanitaire hulp te kunnen bieden aan de mensen die het hardst getroffen worden door het conflict. In januari 2015 kwam daar nog een extra 15 miljoen euro bij, nadat de gevechten in Oost-Oekraïne weer hevig opblaaiden. Dat bedrag werd toegezegd door eurocommissaris voor humanitaire hulp Stylianides. Het totaal aan humanitaire hulp komt hiermee op 95 miljoen euro.

De EU heeft veel tarieven voor Oekraïense producten verlaagd of helemaal afgeschaft om Oekraïne ook economisch te ondersteunen.

De nieuwe regering in Kiev heeft de EU laten weten dat het land onmiddellijk zo'n 4 miljard dollar nodig heeft.

NAVO

Eind 2014 zette het Oekraïense parlement een belangrijke stap richting een mogelijke aansluiting bij de NAVO. Op 23 december verwierp het parlement met grote meerderheid de 'niet-aangesloten status', wat de aansluiting bij militaire bondgenootschappen zoals de NAVO mogelijk maakt. Porosjenko heeft er nooit een geheim van gemaakt dat hij zich graag bij het bondgenootschap aan wil sluiten.

De opheffing van de status werd massaal ondersteund door de parlementsleden; 303 van de leden stemden voor, slechts 8 stemden tegen. Een pijnlijke nederlaag voor Poetin die Oekraïne steeds verder uit de invloedssfeer ziet glijden. De Russische afgevaardigde binnen de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking liet dan ook direct weten dat de Oekraïense actie als 'een onvriendelijk stap jegens ons' gezien werd.

De Russische minister van Buitenlandse Zaken Sergej Lavrov noemde de stap contraproductief en spanning-verhogend voor de situatie in het oosten van Oekraïne. De relatie tussen de buurlanden, die toch al behoorlijk bekoeld was, daalde na opheffing tot onder het vriespunt.

Een Leven Lang Leren

Door Campus Den Haag –
Universiteit Leiden

Een leven lang leren

Mensen houden niet op met leren na het afronden van hun formele opleiding. Wetenschappelijke vooruitgang, technologische ontwikkelingen en maatschappelijke veranderingen vereisen een continue update van onze kennis en vaardigheden. Steeds meer organisaties en overheden onderkennen het belang van lifelong learning.

De Universiteit Leiden verzorgt al heel lang postacademisch onderwijs voor diverse doelgroepen. Met ons aanbod willen wij u als professional de mogelijkheid bieden uw kwalificaties te actualiseren en op niveau te houden.

"Het leuke en leerzame van het postacademisch onderwijs is de praktijkgerichte interactie tussen een grote diversiteit van deelnemers" – quote deelnemer ministerie.

Mogelijkheden voor een leven lang leren bij Campus Den Haag

Een groot gedeelte van het aanbod voor professionals is te vinden bij Campus Den Haag. Vanuit ons Centre for Professional Learning verzorgen we verdiepende en uitdagende cursussen voor professionals. Zowel in open aanbod als in op maat gesneden trajecten bieden we kennis en inzichten op academisch niveau, met een sterke nadruk op de praktische toepassing in uw dagelijkse werk!

"Zeer inspirerend programma, volop afwisseling tussen theorie en praktijk, en veel interactie." – quote deelnemer gemeente.

Nieuwe vormen van leven lang leren: MOOCs

Vanuit Campus Den Haag wordt actief geëxperimenteerd met nieuwe vormen van onderwijs voor professionals. Vanuit het Centre for Innovation bieden we diverse online cursussen aan onder de naam MOOCs (Massive Open Online Courses). Daarmee speelt de Campus in op de wensen van professionals ten aanzien van leren anno 2015.

We hopen u binnenkort te verwelkomen bij onze Campus! Kijkt u voor meer informatie over de mogelijkheden eens op:
www.campusdenhaag.nl

De Europese Unie en de crisis in het Midden-Oosten

Door de redactie van Europa Nu,
partner van het Montesquieu Instituut.

Sinds eind 2010 heerst er veel onrust in Noord-Afrikaanse landen en landen in het Midden-Oosten. De zogenaemde Arabische Lente heeft onder andere in Egypte, Syrië, Libië en Tunesië geleid tot felle protesten en opstanden tegen armoede, corruptie en onderdrukking. In veel landen mondde dit uit in de omverwerping van regeringen.

De uitkomst van de Arabische Lente stelt echter teleur. De Lente heeft geen democratie, vrede en vrijheid gebracht. In de meeste Arabische landen is de revolutie omgeslagen in een conflict of autoritair bestuur. Zo is Syrië verwickeld in een burgeroorlog, heeft Libië grote problemen met milities en lokale stammen en zit Egypte al sinds 2012 zonder parlement. Religieuze spanningen vormen in veel van de getroffen landen onderdeel van het conflict.

De Europese Unie heeft zich vanaf het begin kritisch uitgesproken over de ontwikkelingen in Noord-Afrika en het Midden-Oosten. De EU ondersteunt de getroffen landen in een poging de politieke, sociale en economische stabiliteit te bevorderen.

Arabische Lente

Op 17 december 2010 werd de Tunesische stad Sidi Bouzid opgeschrikt door een publieke zelfverbranding van de 26-jarige Mohammed Bouazizi. Bouazizi verkocht groente en fruit voordat de politie zijn spullen in beslag nam. Nadat autoriteiten weigerden hem te woord te staan, overgoot Bouazizi zichzelf met benzine en stak hij zich in brand. De zelfmoord markeerde het begin van massale protesten tegen de Tunesische regering. Duizenden studenten gingen de straat op om te protesteren tegen de hoge werkloosheid, de hoge voedselprijzen en de in hun ogen corrupte regering van president Ben Ali. Ben Ali zag zich in januari 2011 genoodzaakt het land te verlaten.

In de rest van de Arabische wereld ontstond een kettingreactie van protesten en opstanden. In Egypte, Libië, Jordanië, Algerije, Jemen, Bahrein, Iran, Marokko, Oman en Syrië vonden grootschalige demonstraties plaats tegen armoede, corruptie en onderdrukking. In veel landen mondde dit uit in geweld en de omverwerping van regeringen.

In Egypte leidden protesten, naar aanleiding van de gebeurtenissen in Tunesië, tot botsingen tussen demonstranten en aanhangers van de regering. In korte tijd werd de sfeer op het Tahrirplein in Cairo zeer gewelddadig. Ondanks beloftes tot hervormingen, werd president Hosni Mubarak op 11 februari 2011 genoodzaakt tot aftreden.

Het aftreden van Mubarak luidde een reeks aan gewelddadige opstanden in Libië in. Het doel van de demonstranten was het aftreden van dictator Muammar Khaddafi, die de opstanden door middel van bombardementen probeerde neer te slaan. Aanhoudend geweld jegens de bevolking zette internationale leiders aan tot ingrijpen. Eind augustus 2011 veroverden rebellen Tripoli en eind oktober werd Khaddafi opgepakt. Enkele dagen later overleed hij aan zijn verwondingen.

Ook in Syrië gingen mensen de straat op om te demonstreren. De belangrijkste eisen van de demonstranten bedroegen aanvankelijk de vrijlating van duizenden politieke gevangenen en een einde aan de corruptie in het land. Na een aantal dagen van protest bood de Syrische regering haar ontslag aan, maar president Bashar al Assad bleef. De nieuwe regering en president Assad traden met geweld op tegen verdere protesten.

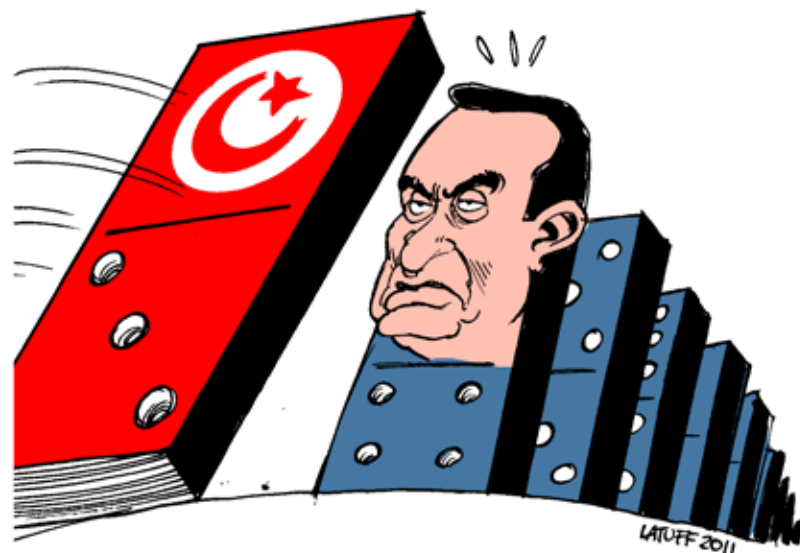

Reactie Europese Unie

Omdat veel van de betrokken landen onder het beleid buurlanden van de Europese Unie vallen, werd de schending van mensenrechten in de Arabische wereld vanzelfsprekend een onderwerp van discussie binnen de Europese instellingen. Europese leiders riepen regeringsleiders van de Arabische landen meermaals op om geen geweld te gebruiken tegen demonstranten en respect te tonen voor fundamentele rechten van de mensheid.

Naar aanleiding van de aanhoudende opstanden herzag de Europese Unie in mei 2011 haar buurlandenbeleid. Daarnaast werd 1,24 miljard euro extra ter beschikking gesteld voor de ondersteuning van nieuwe democratieën en hervormingen in Noord-Afrika. Toenmalig EU-buitenlandvertegenwoordiger Ashton installeerde op 7 juni 2011 een Europese task force waarin onder andere de Europese Dienst voor Extern Optreden (EDED), de Europese Commissie, de Europese Investeringsbank en de Europese Ontwikkelingsbank worden vertegenwoordigd.

De task force ondersteunt nog altijd politieke, sociale en economische hervormingen in grootschalige projecten die van land tot land verschillen.

Ontwikkelingen per land

Tunesië

Op 17 december 2010 werd de stad Sidi Bouzid opgeschrikt door de publieke zelfverbranding van straatverkoper Mohammed Bouazizi. Toen de politie zijn spullen in beslag nam, en de autoriteiten weigeren hem te woord te staan, stak hij zichzelf in brand. Er volgden protesten tegen de hoge werkloosheid, de hoge voedselprijzen en de in hun ogen corrupte regering van president Ben Ali. De protesten leidden uiteindelijk tot de val van Ben Ali en zijn regering.

Sinds deze revolutie is het in Tunesië relatief rustig. In 2014 kreeg Tunesië een nieuwe, meer democratische grondwet en is de grootste seculiere partij Nidaa Tounes aan de macht. Daarop volgend werd de noodtoestand in het land opgeheven. De Europese Unie feliciteerde Tunesië met de democratische vooruitgang van het land en zegde toe Tunesië te blijven ondersteunen bij de democratisering en de economische en sociale ontwikkeling van het land. Op 18 maart 2015 werd het land echter opgeschrikt door een terreuraanslag in de Tunesische hoofdstad Tunis. Bij deze aanval kwamen 17 toeristen om. De Europese Raad veroordeelde de aanslag en pleitte voor een intensievere samenwerking met Tunesië om de terreurdreiging tegen te gaan.

Egypte

De protesten in Arabische landen tegen de zittende macht sloegen begin 2011 over naar Egypte. Weken van demonstraties en harde botsingen met de politie leidden tot het aftreden van president Hosni Mubarak. Na het aftreden van Mubarak waren de reacties vanuit de Europese Unie lovend. Er werden parlementsverkiezingen georganiseerd. In 2012 volgden presidentsverkiezingen, die werden gewonnen door Mohammed Morsi van de Moslimbroederschap.

In de zomer van 2013 laaide de onrust in Egypte echter weer op. Na massale demonstraties tegen het beleid van president Morsi werd deze door het leger afgezet. De rol van het leger leidde tot nieuwe reacties van de EU. De moslimbroederschap werd hard aangepakt door de nieuwe leiders en bestempeld als terroristische organisatie. De EU is bezorgd over de aanhoudende politieke onrust in Egypte. In mei 2014 kozen de Egyptenaren met 97 procent een nieuwe president: oud-legerleider El-Sisi, die Mursi in 2013 verdreef. Sisi verklaarde de Moslimbroederschap de oorlog. Met de aanstelling van Sisi is Egypte terug naar de tijd van voor de democratische revolutie en heeft het oude regime weer de macht in handen. Een ander probleem in Egypte is dat het land al sinds de zomer van 2012 zonder parlement zit.

De Europese Unie versoepelde een deel van de sancties in de zomer van 2014, omdat het geweld in het land onder El-Sisi is afgenomen. Wel uitte de EU haar zorgen over de vervolging van een aantal buitenlandse journalisten.

Libië

Na de onrust in Tunesië in 2010 sloeg de Arabische Lente ook over naar Libië. In Libië richtten de demonstraties zich tegen Muammar Khadaffi. Maandenlang verkeerde het land in staat van burgeroorlog, maar uiteindelijk werd ook hier de zittende macht van zijn troon gestoten door de demonstranten. Op 20 oktober 2011 probeerde Khadaffi de stad Sirte te

ontvluchten. Het konvooi waarin hij zat werd door de NAVO gebombardeerd. Khadaffi raakte gewond en werd door rebellen gevangengenomen en vervolgens doodgeschoten.

Sinds de dood van dictator Khadafi is het zeer onrustig in Libië en groeit het aantal militieën. In juni 2014 werden parlementsverkiezingen gehouden en kwam er een liberaler parlement. De fundamentalistische groeperingen accepteerden echter dit parlement niet. Ze riepen hun eigen parlement uit. Sindsdien is er van centraal gezag in Libië geen sprake meer. Al vanaf het begin van het gewapende conflict in Libië probeert de EU te bemiddelen.

De aanhoudende gewelddadigheden hebben ertoe geleid dat veel Libiërs op de vlucht zijn geslagen. Buitenlandse hulpverleners zagen zich genooddaakt het land te verlaten. In december 2014 heeft de Europese Unie een bedrag van twee miljoen euro beschikbaar gesteld voor humanitaire hulp aan de ontheemde bevolking. In maart 2015 werd duidelijk dat de Europese Unie overweegt een vredesmissie naar Libië te sturen.

Syrië

De Syrische president Bashar al-Assad is sinds 2011 met diverse groeperingen verwickeld in een strijd om de macht in Syrië. In juni 2014 won Assad met overmacht de verkiezingen, maar de Europese Unie erkent de uitslag van deze verkiezingen niet, omdat de bevolking in rebellerende gebieden niet mocht stemmen en een duidelijke en coherente oppositie ontbrak. Ondanks dat de EU geen duidelijke partner heeft in Syrië, heeft het wel veel te maken met de gevolgen van de strijd in het land.

In maart 2011 vonden er grootschalige demonstraties plaats in het land. De belangrijkste eisen van de demonstranten waren de vrijlating van duizenden politieke gevangenen en een einde aan de corruptie. Op den duur werd ook het aftreden van president Bashar al-Assad geëist.

De Arabische Lente mondde uit in een bloedige burgeroorlog die nog altijd voort duurt. Al vanaf het begin van het conflict heeft de EU haar bezorgdheid geuit. Het aanhoudende geweld heeft de EU ook aangezet tot sancties. Desondanks ging de strijd onverminderd door. De Raad Buitenlandse Zaken heeft in maart 2015 de sancties tegen sponsors van het Syrische regime verscherpt. Er is een enorme vluchtelingenstroom op gang gekomen. Meer dan twee miljoen Syriërs verblijven in buurlanden als Libanon, Jordanië en Turkije. Enkele tienduizenden vluchtelingen hebben in Europa asiel gekregen.

In de zomer van 2014 wist de extremistische beweging Islamitische Staat (IS) grote delen van het noorden van Syrië en Irak te veroveren. Uit diverse EU-lidstaten trokken jongeren naar Syrië om mee te vechten aan de kant van de extremisten. De EU vreest dat zij nog verder zullen radicaliseren en eenmaal terug in Europa aanslagen zullen plegen.

In 2014 zijn er meer dan 207.000 migranten en vluchtelingen de Middellandse Zee overgestoken. Dit meldde de VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR. Het aantal vluchtelingen dat richting Europa kwam ligt naar schatting drie keer hoger dan in 2011. In 2014 zijn 4272 mensen omgekomen tijdens een overtocht. Hiervan stierven meer dan 3000 mensen op de Middellandse zee. Dit maakt deze route het gevaarlijkst van alle routes.

Deze aanhoudende vluchtelingenstroom vanuit Noord-Afrika naar onder andere Italië, leidt al sinds jaren tot grote zorgen bij de Italiaanse regering en de EU. Het recordaantal bootvluchtelingen wordt vooral veroorzaakt door de instabiliteit en armoede in Libië, Eritrea, Syrië en Irak. Naast Italië krijgt ook Griekenland onevenredig veel vluchtelingen. Het opvangsysteem lijkt nu op instorten te staan.

Donald Tusk riep voor 23 april 2015 een extra Europese Raad bijeen. Die had als resultaat dat de EU driemaal zoveel geld gaat uittrekken voor het indammen van de stroom bootvluchtelingen. Ook stellen diverse lidstaten schepen en vliegtuigen beschikbaar om schepen met vluchtelingen op te sporen en zo nodig te redden. Aan het einde van de top kwam de Europese Raad met een verklaring waarin de Europese lidstaten zich verbonden aan de diverse maatregelen.

Wat doet de EU

Sinds een scheepsramp op 3 oktober 2013 voor de kust van Lampedusa, waarbij honderden Afrikaanse vluchtelingen het leven lieten, wordt er gewerkt met een nieuw EU-grensbewakingsysteem, Eurosur. Dit grensbewakingsysteem ver-

schaft Frontex informatie en zorgt voor een betere bewaking van de Europese grenzen, waardoor het voor illegale migranten moeilijker zou worden om de EU binnen te komen.

Het Italiaanse patrouillesysteem "Mare Nostrum" werd in oktober 2013 ingevoerd en heeft meer dan 153.000 vluchtelingen gered. De operatie had als onbedoeld effect dat de patrouilles de kans op een geslaagde oversteek vergrootte. Zo werd het voor mensensmokkelaars gemakkelijker om migranten over te laten steken. Mare Nostrum besloeg een groot deel van de Middellandse Zee tussen Italië, Malta en de Noord-Afrikaanse kust. Er kon worden ingegrepen als er sprake was van een noodsituatie in het hele gebied. Hier was veel capaciteit voor nodig. Italië betaalde hier negen miljoen euro per maand voor. Dit was uiteindelijk niet meer op te brengen.

In mei 2014 verdronken opnieuw honderden bootvluchtelingen die op weg waren naar Lampedusa. Deze ramp was de aanleiding voor de Italiaanse premier Renzi om de problemen van het opvangsysteem extra onder de aandacht te brengen. Hij pleitte voor meer humanitaire hulp van de EU, een uitbreiding van Frontex-activiteiten om bootvluchtelingen te redden, en een verandering van de Dublin III verordening, die heeft vastgelegd dat asielzoekers de verantwoordelijkheid zijn van de lidstaat waar zij binnenkomen.

In augustus 2014 werd besloten tot een EU Frontex-missie die de "Mare Nostrum" operatie zou gaan vervangen. De nieuwe missie heet "Triton" en ging op 1 november 2014 van start. Waar de operatie "Mare Nostrum" grotendeels voor rekening van Italië kwam, wordt bij deze nieuwe operatie van alle lidstaten verwacht dat zij ondersteuning leveren. "Triton" beslaat een beperkt gebied, namelijk de Italiaanse wateren van het Middellandse Zeegebied. De operatie is vooral bedoeld als grensbewaking en niet zo zeer als reddingsoperatie. Het budget van "Triton" was 2,9 miljoen euro per maand, maar is eind april 2015 verhoogd naar negen miljoen per maand.

De operatie omvat slechts negen schepen en drie vliegtuigen, maar op de Europese top van 23 april lieten diverse lidstaten weten meer boten en vliegtuigen beschikbaar te stellen. De operatie "Triton" loop tot eind 2015.

Er is veel kritiek van hulporganisaties op de operatie "Triton". Zij hebben kritiek op het feit dat de operatie alleen grensbewaking als doel heeft en niet het redden van bootvluchtelingen die tijdens hun oversteek in de problemen komen. Volgens hulporganisaties zijn na de aftrap van de operatie al duizenden bootvluchtelingen gestorven.

De ministers van Buitenlandse Zaken van de landen Italië, Portugal, Spanje, Frankrijk, Malta, Griekenland en Cyprus hebben gepleit voor meer geld voor landen die de buitengrenzen van de Unie tegen de toestroom van migranten uit Afrika bewaken. De EU zou ook meer moeten doen aan de economische ontwikkeling in de landen van herkomst; in ruil daarvoor zouden deze landen hun eigen grenscontroles moeten verbeteren.

Op 15 april 2015 verdrong een grote groep vluchtelingen: zo'n 400 mensen kwamen om het leven. Op 19 april kapseisde een schip met vluchtelingen. Het aantal slachtoffers daarbij ligt mogelijk rond de 900.

Eerdere hulp van EU

Begin 2011 kwamen eerste Tunesische migranten op het eiland Lampedusa aan. De Italiaanse regering waarschuwde dat Europa een extra migratiestroom te verwerken zou krijgen, waarbij Italië de grootste klappen zou moeten incasseren. De Italiaanse ministers wezen op mogelijke gevolgen voor de interne veiligheid van de EU.

Al snel bood de EU hulp aan Italië en startte het Europees agentschap Frontex een missie om het land te ondersteunen. Nederland leverde ook een bijdrage door vliegtuigen te leveren om langs de kust te patrouilleren. EU-landen maakten afspraken over de verdeling en opvang van deze migranten. Met name de opvang van Tunesische migranten leidde tot discussie.

Ophef tussen EU-lidstaten

Italië wil graag dat de migranten worden verspreid over de EU, maar dit wordt door de noordelijke EU-lidstaten niet ondersteund. Italië kondigde aan een humanitair visum te verlenen aan Tunesische immigranten, waarmee zij vrij konden reizen binnen het Schengengebied. Boze reacties vanuit vooral Duitsland en Frankrijk waren hiervan het gevolg, alsook de dreiging om grenscontroles opnieuw in te voeren. Escalatie dreigde toen Italië daadwerkelijk 'humanitaire visa' verstrekke aan vluchtelingen, zonder de noodzaak een paspoort te overleggen. Frankrijk hield treinen met Tunesiërs vanuit Italië tegen en ook andere omliggende landen protesteerden hevig. Denemarken stelde gedurende enkele

maanden grenscontroles in bij de Duitse en Zweedse grens. De Italiaanse premier Matteo Renzi vindt dat de Europese Unie meer zou moeten helpen bij de opvang van bootvluchtelingen die aankomen in Italië. Minister van Binnenlandse Zaken Angelino Alfano stelt dat Italië niet als enige de prijs moet betalen voor de instabiliteit in Noord-Afrika.

Europese reactie

Als reactie stelde de Europese Commissie voor om herinvoering van grenscontroles toe te staan als een land wordt geconfronteerd met een massale toestroom van (illegale) migranten. De Europese Raad kwam in de zomer van 2011 overeen een uitzonderingsconstructie in het Schengenverdrag op te nemen. Als er een kritieke situatie ontstaat, moet een bijzonder mechanisme de mogelijkheid bieden om tijdelijk opnieuw grenscontroles in te stellen.

In 2013 zijn de Raad, Commissie en het EP overeengekomen dat het besluit tot het instellen van interne grenscontroles op Europees niveau genomen moet worden.

- Meer over het buitenspel zetten van Europees Parlement bij beslissingen over Schengen

In december 2014 nam het Europees Parlement een resolutie aan waarin staat dat de EU meer moet doen om te voorkomen dat mensen sterven wanneer zij de Middellandse Zee oversteken.

Task Force Middellandse Zee

Ter preventie van rampen zoals die bij Lampedusa in oktober 2013, heeft de Europese Commissie de Task Force Middellandse Zee opdracht gegeven met aanbevelingen te komen voor de middellange termijn. De hieruit voortgekomen maatregelen bestrijken vijf gebieden:

1. Grensbewaking om levens te redden

- Frontex heeft hiervoor een plan opgesteld. De nationale

grensbewakingmaatregelen moeten volledig worden gecoördineerd met de operaties van Frontex.

2. Ondersteuning en solidariteit

- De Europese Commissie heeft voor de periode 2014-2020 500 miljoen euro beschikbaar gesteld voor Italië. Het geld is bedoeld voor grensbewaking, opvang- en verwerkingscapaciteit, screening en registratie. Het EASO speelt een sleutelrol in het coördineren van ondersteuning vanuit andere lidstaten

3. Strijd tegen mensenhandel, -smokkel en georganiseerde misdaad

- Europol moet hierin een grotere rol krijgen, de bestaande EU-wetgeving tegen mensensmokkel moet tegen het licht worden gehouden en er moet meer worden gedaan aan capaciteitsopbouw in landen van herkomst en eerste landen van asiel.

4. Regionale bescherming, hervestiging en legale manieren om de EU binnen te komen

- Andere EU-lidstaten zouden meer vluchtelingen vanuit aankomstlocaties als Lampedusa kunnen overnemen. Hiervoor is vanaf 2014 geld beschikbaar uit het Asiel- en Migratiefonds (AMF). Om hervestiging te bevorderen, heeft de Europese Commissie in de periode 2014-2020 geld beschikbaar gesteld om extra inspanningen en toezeggingen op dit gebied te steunen.

5. Samenwerking met derde landen

- Mobiliteitspartnerschappen (MP's), een belangrijk instrument in het EU-nabuurshipsbeleid, kunnen hierbij helpen. Dergelijke partnerschappen zijn anno 2013 al gesloten tussen de EU en onder meer Tunesië, Marokko en Kaapverdië. Nieuwe MP's zouden tot stand moeten worden gebracht met Egypte, Libië, Algerije en Libanon.

Verklaring Buitengewone bijeenkomst Europese Raad van 23 april 2015

Naar aanleiding van de dood van nog eens honderden bootvluchtelingen nabij de Italiaanse kust op 19 april, kwamen de Europese ministers van Buitenlandse Zaken op 23 april bij elkaar op een buitengewone bijeenkomst. Na de bijeenkomst beloofde de Europese Raad zich te verbinden aan de volgende punten:

1. De aanwezigheid op zee op te voeren. Onder andere door:

- het versterken van EU-operaties Triton en Poseidon;
- logistieke middelen in aantal te verhogen.

2. Mensensmokkelaars te bestrijden in overeenstemming met het internationale recht. Onder andere door:

- hun netwerken te verstoren;
- schepen te vernietigen voordat ze door smokkelaars gebruikt worden.

3. Illegale immigratiestromen te voorkomen. Onder andere door:

- de steun aan onder andere Tunesië, Egypte, Sudan, Mali en Niger op te voeren;
- de samenwerking met Turkije te intensiveren;
- een door Frontex gecoördineerd terugkeerprogramma op te zetten zodat een snelle terugkeer van irreguliere migranten verzekerd is.

4. De interne solidariteit en verantwoordelijkheid te versterken. Onder andere door:

- De spoedige en volledige omzetting en daadwerkelijke uitvoering van het gemeenschappelijke Europees asielstelsel;
- Het opvoeren van de noodhulp aan de lidstaten die in de frontlinie liggen.

Eurocrisis

Door de redactie van Europa Nu,
partner van het Montesquieu Instituut.

Toen in 2009 de Europese economie weer langzaam aantrok, ontstond in Griekenland een nieuwe crisis: de eurocrisis. In de loop van 2010 nam het vertrouwen in de euro af omdat meerdere eurolanden bleken te kampen met grote tekorten op hun begroting en flinke staatsschulden.

Vooraf landen in Zuid-Europa en Ierland hadden grote financiële problemen. Door drastisch te bezuinigen, en in sommige gevallen met financiële steun van buitenaf, proberen deze landen hun huishoudboekje weer op orde te brengen en het vertrouwen in de euro te herstellen.

Om het tij te keren zijn tijdens opeenvolgende Europese toppen noodmaatregelen genomen om een faillissement van eurolanden te voorkomen en zijn afspraken gemaakt om problemen in de toekomst te vermijden. Zo zijn noodfondsen ingesteld voor landen die acuut hulp nodig hebben en zijn er maatregelen genomen om banken te versterken. Ook is een strenger toezicht op het begrotingsbeleid van eurolanden ingesteld.

Eerder genomen maatregelen en bezuinigingen hebben geleid tot felle protesten in sommige Europese landen. Burgers gaan er soms flink op achteruit.

Achtergrond en oorzaken

De financiële en economische posities van landen die deelnemen aan de EMU verschillen onderling sterk van elkaar. Sommige landen hebben een zwakke economie, hoge tekorten en schulden. Bij de invoering van de euro werd ervan uitgegaan dat de landen naar elkaar toe zouden groeien. Aan een nauwere coördinatie van het economische beleid wilden de Europese landen zich toen niet committeren. Daardoor ontbreekt een 'politiek dak' op de Europese muntunie.

Door de recessie hebben veel EU-landen hun overheidstekorten de laatste jaren sterk zien toenemen, tot ver boven de grenzen die in de Europese begrotingsregels zijn afgesproken. Beleggers kregen minder vertrouwen in eurolanden met hoge tekorten, omdat de kans groter werd dat deze landen hun leningen niet meer zouden kunnen terugbetalen. Beleggen in staatsobligaties van landen in financiële problemen werd minder aantrekkelijk.

Sinds het bekend worden van grote financiële problemen in Griekenland, in oktober 2009, daalde de waarde van de euro en steeg de rente die landen moesten betalen op hun leningen. Voor landen met te hoge tekorten werd het lastig om nog geld te lenen, waardoor ze niet meer aan hun financiële verplichtingen konden voldoen. Verschillende eurolanden moesten daarom Europese financiële steun aanvragen.

Belangrijkste maatregelen

De Europese Unie heeft sinds het uitbreken van de eurocrisis verschillende maatregelen genomen om eurolanden met financiële problemen bij te staan.

Begrotingsdiscipline en Europese controle

De lidstaten hebben, onder aanvoering van Duitsland, afspraken gemaakt om de staatsfinanciën op orde te brengen en maatregelen genomen om het vertrouwen van de financiële markten in de eurolanden te herstellen. Ondertussen wordt er in de EU ook gewerkt aan betere coördinatie van het economisch beleid om de problemen het hoofd te kunnen bieden.

Een belangrijk aspect is de institutionele inbedding van het Stabiliteits- en groeipact. Landen uit de eurozone mogen slechts een beperkt tekort op hun begroting hebben. Zowel de regeringsleiders en staatshoofden als de Europese instellingen hebben diverse plannen gepresenteerd en maatregelen genomen. Met oog op de eurocrisis heeft de Commissie in januari 2015 besloten meer flexibel om te gaan met de Europese begrotingsregels.

Het Europees semester is in 2011 ingesteld, ingegeven door de eurocrisis en de instelling van een Europees monetair noodfonds, om overheden te helpen staatsleningen te krijgen. Het idee achter het semester is dat de EU de economische ontwikkelingen binnen lidstaten scherper in de gaten houdt om problemen te voorkomen door het geven van aanbevelingen.

Noodfondsen

Sinds 2010 wordt gewerkt aan een vangnet voor eurolanden met financiële problemen.

Aanvankelijk werd een tijdelijk noodfonds opgericht, het EFSF, om eurolanden in financiële problemen bij te staan en de stabiliteit van de euro te waarborgen. Inmiddels is het tijdelijke fonds vervangen door een permanent noodfonds: het ESM.

De overeenkomst over die opvolger van het tijdelijke fonds werd in december 2010 bereikt. Het permanente Europees Stabiliteitsmechanisme (ESM) kan volgens de nieuwe afspraken leningen uitschrijven aan eurolanden wanneer dat onontbeerlijk is voor de stabiliteit van de hele eurozone. Alle vereiste hulp wordt verbonden aan strikte voorwaarden. Het ESM is op 8 oktober 2012 operationeel geworden en is sindsdien geleidelijk opgebouwd. Van oktober 2012 tot juli 2013 kon het EFSF nog nieuwe steunprogramma's aangaan, als de beschikbare capaciteit van het ESM nog niet voldoende was opgebouwd om aan een aanvraag te voldoen. Sinds 1 juli 2013 kunnen nieuwe leningspakketten alleen nog via het nieuwe permanente noodfonds ESM verlopen. Het tijdelijke noodfonds handelt alleen nog de reeds gestarte programma's af.

Oprichting van een bankenunie

Niet alleen overheden, maar ook banken hebben te lijden onder de crisis. Zij hebben overigens ook bijgedragen aan het ontstaan van de economische problemen. Na de financiële crisis van 2008 was al verscherpt toezicht op banken ingesteld.

De Europese Centrale Bank (ECB) heeft op 4 november 2014 het toezicht op de grote banken overgenomen van de nationale toezichthouders. Hiermee is de ECB dé toezichthouder op grote banken in de EU geworden en spelen de nationale banken hierin een kleinere rol. Deze stap wordt gezien als een belangrijk moment in de oprichting van een Europese bankenunie.

De gebeurtenis is een direct gevolg van het besluit dat de Europese regeringsleiders namen in juni 2012. Toen besloot de Europese Raad om een Europese bankenunie op te richten die moet zorgen dat banken in de toekomst niet in financiële problemen komen en dat, indien dit toch gebeurt,

banken niet met overheidsmiddelen gered hoeven te worden.

In december 2013 bereikten de ministers van Financiën van de Europese Unie een akkoord over (de invulling van) de bankenunie. Op 15 april 2014 beklonk het Europees Parlement het saneringsfonds van de banken.

De bankenunie bestaat uit drie pijlers:

1. Europees toezicht op banken
2. Een Europese aanpak van banken in nood
3. Een Europees depositogarantiestelsel.

Toezicht op de financiële markten

Om toekomstige crises te voorkomen is het belangrijk dat er meer toezicht komt op de financiële markten. Daarom stelde de Europese Commissie een expertgroep samen om te onderzoeken hoe het toezicht op de markten kan worden verbeterd. Zij kwamen uiteindelijk met een pakket maatregelen, het zogenaamde 'Financial Supervisory Package'. Deze maatregelen moeten leiden tot een beter Europees systeem van toezicht op de financiële markten. Het gaat daarbij onder meer om banken, verzekeraars, beleggingsinstellingen en pensioenfondsen. De ECB zal een centrale rol gaan spelen bij het opzetten van een gemeenschappelijk banktoezicht in de eurozone.

In het kader van het banktoezicht voerde het ECB een stresstest uit bij de 130 grootste Europese banken. Eind oktober 2014 werden de uitkomsten bekendgemaakt van deze stresstests. 13 van de 130 grootste Europese banken waren ook op dat moment nog te zwak om een nieuwe crisis te doorstaan.

Rol ECB

De Europese Centrale Bank (ECB) speelt een belangrijke rol in de eurocrisis. De bank hield de rente laag en verklaarde zich bereid onder voorwaarden ongelimiteerd staatspapier op te kopen van landen in nood, via het programma Out-right Monetary Transactions. De belofte van ECB-president Mario Draghi op 26 juli 2012 om 'alles te doen om de euro te behouden', was een keerpunt in de eurocrisis en bracht rust op de financiële markten. Zelfs de Duitse centrale bank, van oudsher fel tegenstander van het opkopen van staatsobligaties, zette in maart 2014 de deur hiervoor op een kier om deflatie te voorkomen.

De Europese Centrale Bank (ECB) gaat tot 1140 miljard euro aan staatsobligaties kopen om de economie te stimuleren en de inflatie aan te jagen. Dit maakte de voorzitter van de ECB, Mario Draghi, op 22 januari 2015 bekend. Tot september 2016 wordt iedere maand maximaal voor 60 miljard euro aan leningen opgekocht bij banken, voor het overgrote deel staatsobligaties. Het uitgebreide opkoopprogramma loopt vanaf maart 2015.

De ECB zelf koopt slechts een klein deel van de leningen op. De nationale centrale banken zullen ieder het grootste deel van de aankopen van leningen uit de eigen lidstaat voor hun rekening nemen. Zo moet worden voorkomen dat de financieel sterke landen, zoals Nederland en Duitsland, opdraaien voor mogelijke verliezen van financieel zwakkere landen. De maatregel is omstreden; sommige lidstaten en ook een aantal economen vrezen dat de maatregel nauwelijks effect zal hebben. Bovendien zou de operatie vooral goed uitpakken voor landen met grote tekorten en hoge staatsschulden, wat er mogelijk toe zou leiden dat ze niet de benodigde maatregelen nemen om hun tekorten terug te dringen.

Begin februari 2015 uitte de president van De Nederlandse Bank Klaas Knot zijn zorgen over het opkoopprogramma van de ECB. Hij is bang dat er meer zeepbellen in de economie zullen ontstaan. Daarnaast kan de druk op landen verminderen om hun economieën structureel te hervormen.

Economische groei

De aankondigingen van bezuinigingsmaatregelen door natio-

nale regeringen roepen in de lidstaten van de EU weerstand op. Vakbonden komen in actie en organiseren demonstraties. De bezuinigingsmaatregelen treffen de gewone burger, terwijl de vakbonden overheden en banken verantwoordelijk houden voor het uitbreken van de economische crisis en de huidige eurocrisis.

Ook brengen bezuinigingen het gevaar met zich mee dat ze het economisch herstel vertragen. Door te korten op de overheidsbestedingen en salarissen van ambtenaren, krijgt het bedrijfsleven minder opdrachten van overheden en daalt de koopkracht van gezinnen. Sinds het aantreden van de Franse president Hollande is de discussie op gang gekomen of het strikte begrotingsbeleid de economie van de eurozone weer kan herstellen, zonder daarnaast aanzienlijk te investeren in economische groei.

Daarom wordt er, naast de aandacht voor een streng begrotingsbeleid voor lidstaten, ook meer aandacht besteed aan het stimuleren van economische groei. Geld uit de structuurfondsen wordt bijvoorbeeld ingezet om economische groei te stimuleren.

Herstel

Begin 2014 stelde de Europese Centrale Bank dat de bescheiden groei van de eurozone van eind 2013 zou doorzetten in de komende jaren. De risico's waren echter nog te groot om toen al te kunnen spreken van een zeker en definitief einde van de crisis. In mei 2014 bleek uit de voorjaarsramingen van de Europese Commissie dat de groei van de eurozone doorzet. Zo is de groei van Spanje en Ierland de hoogste in zeven jaar en heeft de Italiaanse economie er niet meer zo goed voorgestaan sinds 2011. De reële bbp-groei zal in 2014 op 1,2 procent uitkomen. De versterking van de eurozone zet in 2015 door met een verwachte groei van 1,7 procent.

Centre for Professional Learning

Professionele verdieping op academisch niveau

Het Centre for Professional Learning van Universiteit Leiden - Campus Den Haag biedt verdiepende en uitdagende cursussen voor hogeropgeleide professionals, die beroepsmatig te maken hebben met het publieke domein. Wij zijn gevestigd in het hart van bestuurlijk Nederland. Wij bieden kennis en inzichten op academisch niveau, met sterke nadruk op de praktische toepassing in uw dagelijkse werk.

Een greep uit ons open aanbod:

- Leergang Toezicht in Transitie
- Leergang Terrorisme, Recht & Veiligheid voor practitioners
- Leergang Politics, Philosophy & Economics
- Leergang Politiek Bestuurlijke Sensitiviteit voor de publieke sector

Maatwerk

In de afgelopen jaren ontwikkelden we maatwerktrajecten in opdracht van onder andere het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, het ministerie van Buitenlandse Zaken, de gemeente Den Haag, de provincie Noord-Holland, het RIVM en AgentschapNL.

**Maak kennis met ons aanbod op www.professionallearning.nl
en volg ons op   **

**Universiteit
Leiden**
Campus Den Haag

Over Universiteit Leiden - Campus Den Haag

Door onze vestiging in Den Haag zijn wij goed bekend met dilemma's van beleid en bestuur. Als geen ander zijn wij in staat die dilemma's te verbinden met vernieuwend onderwijs op academisch niveau. Kijk voor meer informatie op www.campusdenhaag.nl

Universiteit Leiden. Bij ons leer je de wereld kennen

VOLG ONS OP FACEBOOK

We geven voor elk college vrijkaarten weg!

facebook.com/HaagschCollege

En we zijn natuurlijk ook te vinden via...

WAAR BLIJFT DE MACHT VAN DEN HAAG?

Haagsch College: Alexander Rinnooy Kan

Gemeenten hebben de afgelopen jaren extra taken en geld gekregen van het Rijk. En ook Brussel krijgt steeds meer bevoegdheden.

Alexander Rinnooy Kan kijkt in zijn tweede Haagsch College, in samenwerking met Berenschot, naar wat deze ontwikkelingen betekenen voor de rol van de nationale politiek en van de andere spelers in Den Haag. Telt het Binnenhof in de toekomst nog echt mee?

Alexander Rinnooy Kan is hoogleraar economie en bedrijfskunde aan de UvA en oud-voorzitter van VNO-NCW en de SER.

Datum: 22 juni 2015
Tijd: 20.00 - 21.30 uur
Locatie: Perscentrum Nieuwspoor

HAAGSCH COLLEGE

Universiteit
Leiden
Campus Den Haag

Reserveren? haagschcollege.nl

Midden-Oosten veel te chaotisch voor westerse grondtroepen

Column Arend Jan Boekestijn, 25 april 2015

ELSEVIER Misschien is een luchtcampagne voldoende om de strijdende partijen in Jemen aan de onderhandelingstafel te krijgen. Grondtroepen inzetten in een land waar allianties wisselen, is vragen om moeilijkheden.

Er is een nieuw strijdtoneel bijgekomen in het Midden-Oosten. Immers, een coalitie onder leiding van Saudi-Arabië is met steun van de Verenigde Staten een militaire operatie in Jemen begonnen. De strijdende partijen zouden veel kunnen leren van eerdere interventies in dit gebied.

De Turken hebben nog hoofdpijn van Jemen. In de negentiende eeuw leden de Ottomanen grote verliezen toen zij de opstandige stammen in Jemen probeerden te bedwingen. Vier divisies sneuvelden.

Monarchisten

Egypte heeft er ook zijn vingers aan gebrand. In 1962 was in het koninkrijk Jemen een staatsgreep en riepen de republikeinen de Jemenitische Arabische Republiek uit.

Dit leidde tot de Noord-Jemenitische burgeroorlog, waarin de monarchisten werden gesteund door Saudi-Arabië en de republikeinen door de Verenigde Arabische Republiek, geleid door de Egyptische president Gamal Abdel Nasser.

Nasser en koning Saud van Saudi-Arabië streden om de macht in de Arabische wereld. Nasser zag zijn kans schoon om de revolutie te verspreiden op het Arabisch schiereiland. Zijn generaals beloofden hem een spoedige overwinning.

Vliegtuigen en tanks

Dat pakte anders uit. De Jemenitische republikeinen waren zwak en creëerden al snel een politiestaat die verzet opriep. Het moderne Egyptische leger met zijn vliegtuigen en tanks kon niet veel beginnen in de bergen. Daar waren de zaïditische stammen heer en meester en zij kregen steun van Saudi-Arabië.

Let wel: het soennitische Saudi-Arabië steunde dus de sjjiitische zaïdieten en samen bestreden zij het soennitische Egypte. Religie is in het Midden-Oosten dus niet altijd doorslaggevend.

In 1965 nam Nasser zijn verlies en sloot vrede met koning Faisal van Saudi-Arabië. De Jemenitische republikeinen hadden daar geen boodschap aan en de oorlog ging gewoon door. Koning Faisal sloot toen een pact met het sjjiitische Iran tegen Egypte. De soennitisch-sjjiitische tegenstelling was opnieuw geen probleem.

Lastig parket

In de lente van 1967 klaagde Nasser bij de Amerikaanse ambassadeur in Caïro dat de oorlog in Jemen zijn Vietnam was geworden. Tussen 1962 en 1967 verloor Nasser tienduizend man en miljarden dollars in Jemen.

Hij kwam in zo'n lastig diplomatiek parket, dat hij de vlucht naar voren koos en Israël aanviel. Die Zesdaagse Oorlog verloor Egypte en toen was het land bankroet. Het moest zijn soldaten terugtrekken uit Jemen en verloor de machtsstrijd met Saudi-Arabië. Egypte moest zelfs bij Riyad aankloppen voor financiële steun.

Een halve eeuw later steunt de Egyptische president Abdel Fattah al-Sisi de Saudische aanval op de sjjiitische Houthi's in Jemen. Sisi zegt zelfs bereid te zijn om grondtroepen te sturen. Het lijkt er sterk op dat hij geen lessen heeft getrokken uit de eerdere rampzalige interventie.

Tegenstelling

Sisi doet het voorkomen of het hier een strijd betreft tussen de soennitische en de sjjiitische wereld, maar net als vijftig jaar geleden is religie niet doorslaggevend. Het sjjiitische Iran steunt immers niet alleen de sjjiitische Houthi's, maar ook de soennitische stammen die zich in hetzelfde kamp bevinden. Daarenboven is de theologische tegenstelling tussen sjjieten en soennieten in Jemen minder scherp dan in Irak.

Sisi had ook van Nasser kunnen leren dat hij geen grondtroepen moet inzetten.

Misschien is een luchtcampagne voldoende om de strijdende partijen aan de onderhandelingstafel te krijgen. Grondtroepen inzetten in een land waar allianties wisselen, is vragen om moeilijkheden.

In de derde plaats moet Sisi niet te veel verwachten van Washington. Nasser had immers ook niet veel aan de steun van de Verenigde Staten of de Sovjet-Unie. Egypte en Saudi-Arabië willen dat Barack Obama zijn ouverture naar Teheran staakt. Om deze reden overdrijven zij de steun van Teheran aan de Houthi's.

Olieprijs

Obama speelt echter liever Saudi-Arabië en Iran tegen elkaar uit zodat hij zelf geen grondtroepen hoeft te sturen.

Iran heeft baat bij een Egyptisch en Saudisch Vietnam in Jemen. Het vergroot immers de kans op een nucleaire deal met Obama, in ruil voor het afbouwen van de sancties. Iran kan dan weer olie verkopen en Riyad trakteren op een nog lagere olieprijs.

De slimmeriken in Teheran hebben dit natuurlijk allemaal al bedacht. In Riyad en Caïro lijkt het kwartje nog niet te zijn gevallen.

Europa, word toch wakker! We zijn niet voorbereid op een oorlog

Column Arend Jan Boekestijn, 19 maart 2015

ELSEVIER Door alle verdeeldheid en pacifisme slaapwandelt Europa een nieuwe oorlog in. Europese leiders lijken nog steeds niet de aard van Rusland onder Poetin te doorgronden.

Terwijl Rusland jaar op jaar meer geld besteedt aan de krijgsmacht, kijken de meeste Europese landen een andere kant op. Het oude Romeinse gezegde *Si vis pacem, para bellum* ('Als u vrede wilt, bereid u dan voor op oorlog') is kennelijk niet aan Europa besteed.

De afspraak op de NAVO-top in Wales vorig jaar om de defensiebegroting te verhogen naar 2 procent van het nationaal inkomen, zal in 2015 alleen worden gehaald door Estland. In slechts zes landen – Polen, Letland, Litouwen, Nederland, Noorwegen en Roemenië – zal de defensiebegroting stijgen, maar wordt de 2-procentnorm bij lange na niet gehaald. Deze landen leggen natuurlijk militair ook niet zoveel gewicht in de schaal. Dat geldt ook voor Italië, Canada, Hongarije en Bulgarije, maar die landen bezuinigen zelfs.

Ontwikkelingshulp

Bij de landen die er militair wel toe doen, is de situatie ronduit zorgwekkend. Het Verenigd Koninkrijk en Duitsland bezuinigen, terwijl in Frankrijk de uitgaven gelijk blijven. Londen zakt van 2 naar 1,8 procent, terwijl de uitgaven voor zorg en ontwikkelingshulp wel op peil blijven. Frankrijk blijft steken op 1,9 procent van het nationaal inkomen.

Duitsland besteedt slechts 1,3 procent van het nationaal inkomen aan de krijgsmacht. Bovendien vindt 73 procent van de Duitsers dat de NAVO niet meer aan defensie moet uitgeven, omdat dit volgens hen de kans op oorlog groter maakt.

Door al deze bezuinigingen nemen de Verenigde Staten tegenwoordig 75 procent van alle NAVO-uitgaven voor hun rekening. Washington besteedt 3,8 procent van zijn nationaal inkomen aan militaire uitgaven. Geen wonder dat de Amerikanen keer op keer de Europeanen oproepen om meer uit te geven.

Vladimir Poetin

Het roer moet om. De Russische president Vladimir Poetin heeft de afgelopen tien jaar de militaire uitgaven enorm laten stijgen. Nu het slecht gaat, zou er eigenlijk moeten worden bezuinigd, maar Poetin heeft al gezegd dat defensie-uitgaven buiten beschouwing blijven.

Sterker nog: dit jaar stijgen zij met liefst 30 procent. Het is onvoorstelbaar, maar meer dan eenderde van de Russische begroting gaat naar militaire en veiligheidsuitgaven.

Natuurlijk zijn de Russische militaire uitgaven in absolute zin veel kleiner dan die in Europa als geheel of in de Verenigde Staten. Volgens de Wereldbank spendeert Rusland 76 miljard euro (4,2 procent van het Russische nationaal inkomen) en dat is veel minder dan de 236 miljard euro van Europa of de 545 miljard euro van de Verenigde Staten.

Dat neemt echter niet weg dat de Russische uitgaven voor militaire scheepsbouw zijn gestegen van 10 procent van het Amerikaanse budget naar 50 procent. Nog zorgelijker is dat bijna de helft van de Russen hogere militaire uitgaven steunt, ook als dat de economie ondermijnt.

Indoctrinatie

Europese leiders lijken nog steeds niet de aard van Rusland onder Poetin te doorgronden. Poetin opereert als een gangster die zich heeft vermomd als nationalist. Hij heeft zijn tegenstanders uit de weg geruimd en de media stevig onder controle.

Het gevolg is dat de Russische bevolking daadwerkelijk gelooft dat het Westen op het punt staat om Rusland aan te vallen. Deze indoctrinatie verschaft Poetin vrijheid van handelen, waarbij hij de Europese zwakheid en verdeeldheid magistraal benut.

Zo heeft Poetin onlangs het financieel zwakke Cyprus 2,5 miljard euro geleend in ruil voor Russische toegang tot de Cypriotische havens. Cyprus was tegen sancties tegen Rusland.

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat de landen die Poetin het meest vrezen, bereid zijn om hun defensie-uitgaven te verhogen en dat de bondgenoten van Poetin in Europa – zoals Slowakije, Bulgarije en Hongarije – dat niet doen. We zien ook dat de drie landen met de grootste defensiebegrotingen bezuinigen of bevrozen. De Amerikaanse president Barack Obama vindt dat Europa tekortschiet en hij heeft gelijk.

Actie

Waarom zou Poetin in deze situatie genoeg nemen met Oost-Oekraïne? Het Europese pacifisme en de verdeeldheid bieden hem de kans om ook elders hybride oorlogsvoering te bedrijven. Zal de NAVO echt tot actie overgaan als er schermutselingen optreden tussen onduidelijke groeperingen in de Baltische steden? Waarom zou Poetin het niet proberen?

Door alle verdeeldheid en pacifisme slaapwandelt Europa een oorlog in. Europa, word toch wakker!

Hoe de drie grote crises van Europa elkaar verergeren

Column Arend Jan Boekestijn, 17 februari 2015

ELSEVIER Europa worstelt met drie crises: een imploderend Midden-Oosten, een oorlogszuchtig Rusland en een verdeelde Europese Unie (EU). Op zich is het tegelijkertijd optreden van crises niet zo bijzonder. Wat de huidige situatie echter zo gevaarlijk maakt, is dat de drie crises elkaar verergeren.

De problemen in het Midden-Oosten, Oekraïne en de eurozone zijn verweven. De eurocrisis, de toegenomen immigratie, de terroristische aanslagen als gevolg van de oorlog in Syrië en Irak, en de oorlogszucht van Vladimir Poetin voeden een gevoel van onveiligheid. Juist nu er zoveel gevaren opdoemen, is de EU hopeloos verdeeld.

Veel Europese burgers in het Zuiden haten immers de soberheidspolitiek in de eurozone. Tegelijkertijd wordt het Russische optreden in Oekraïne verschillend beoordeeld. Het gevolg is dat de populisten in Europa sterk in opmars zijn, zowel ter linker als ter rechterzijde.

De EU worstelt met de Russische militaire interventie in Oekraïne. Die interventie is onaanvaardbaar omdat de westerse orde is gebaseerd op de eerbiediging van nationale grenzen. Het Westen wil echter een directe militaire confrontatie met Rusland vermijden, waardoor Rusland zijn gang kan gaan. Over de sancties tegen Rusland is de EU eveneens verdeeld.

Een zwak voor Poetin

Extreem-rechts en extreem-links in Europa hebben namelijk een zwak voor Poetin. Het Franse Front National van Marine Le Pen leende zelfs miljoenen van Russische banken en kiest in de crisis in Oekraïne partij voor de Russen. De Oostenrijkse FPÖ doet hetzelfde. Nigel Farage van UKIP is wat gematigder.

Wie ook warme banden met Poetin onderhoudt, is de nieuwe Griekse regeringspartij Syriza, die samen met een kleine antisemitische partij het land bestiert.

Liefst drie ministers van het kabinet hebben voor hun benoeming Moskou met een bezoek vereerd. De nieuwe premier Alexis Tsipras bezocht in mei vorig jaar Moskou en was niet te beroerd om daar de Russische propaganda te herhalen dat er in Kiev alleen nazi's te vinden zijn. Ook de nieuwe minister van Buitenlandse Zaken Nikolaos Kotzias vond het kennelijk geen probleem om de Russische fascistoïde filosoof Alexandr Doegin uit te nodigen voor een seminar aan de Universiteit van Piraeus in april 2013.

Alexandr Doegin droomt van het 'Eurazianisme' – waarin natuurlijk Rusland de baas is – en onderhoudt warme banden met Poetin. Natuurlijk wil dat niet zeggen dat Kotzias Doe-

gins denkbeelden deelt, maar het blijft curieus dat hij hem uitnodigt om hem te laten spreken in Griekenland.

Voorts staat ook de nieuwe minister van Defensie Panos Kammenos dicht bij Poetin. De Grieks-orthodoxe Kammenos is lid van de ultrarechtse anti-immigranten- en antisemitische partij ANEL die deel uitmaakt van de regeringscoalitie met Syriza. Kammenos riep onlangs dat joden, boeddhisten en moslims in Griekenland geen belasting betalen.

Unanimiteit

De banden tussen de nieuwe Griekse regering en Rusland zijn interessant, omdat beslissingen over een verscherping van sancties in de EU unanimiteit vereisen. Opmerkelijk genoeg heeft Athene die verscherping vorige week niet tegengehouden.

Dat zou bij verlenging misschien kunnen veranderen als de onderhandelingen met Athene vastlopen.

Hoe het ook zij, het blijft ideologisch merkwaardig dat neomarxisten als Tsipras en zijn minister van Financiën Yanis Varoufakis zo dicht tegen de staatskapitalist Poetin aan schurken.

Willen de Grieken de band met Rusland gebruiken om hun onderhandelingspositie in de schuldenkwesitie te versterken? Ook historisch is het verklaarbaar. De Griekse communisten hebben het Winston Churchill nooit vergeven dat hij hen tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft laten vallen. Later steunden de Amerikanen de kolonels. Historisch staat Syriza dicht bij Rusland dan bij de Verenigde Staten of de EU. Elke tegemoetkoming aan de Grieken zal het draagvlak in het Noorden voor de euro ondermijnen. Als de Europese Centrale Bank echter geen kwijtschelding van de Griekse schulden toestaat, komt het Zuiden in opstand. De enige oplossing lijkt de looptijd van de leningen weer te verlengen in ruil voor hervatting van de hervormingen. Ook dat komt neer op kwijtschelding, maar dat zal categorisch worden ontkend. De Duitse kanselier Otto von Bismarck zei het al: geloof nooit iets in de politiek totdat het officieel wordt ontkend.

Europese leiders moeten kiezen in strijd tegen cultuur des doods

Column Arend Jan Boekestijn, 24 januari 2015

ELSEVIER De aanslagen in Parijs op 7 januari zijn het Europese equivalent van 9/11. In beide gevallen werd de Europese beschaving aangevallen. Wat gaat Europa nu doen?

De Amerikanen lieten er na 9/11 geen gras over groeien. Met steun van de Noordelijke Alliantie verjoegen zij de Taliban uit Kabul en omstreken, die immers Al-Qa'ida gastvrijheid hadden verschaft.

In 2003 werd ook Saddam Hussein de oorlog verklaard en volgde na een grote chaos een regimewisseling, die weinig stabiliteit heeft gebracht.

Beroemde zin

De Europeanen waren vanaf het begin kritisch. Premier Wim Kok sprak de beroemde zin uit dat hij hoopte dat de Amerikanen zich waardig zouden gedragen.

De vooraanstaande Britse historicus Michael Howard maakte principieel bezwaar tegen het begrip 'War on Terror' – de oorlog tegen het terrorisme. Hij betoogde dat bestrijding van terrorisme iets wezenlijk anders was dan 'oorlog', de term die hij graag wilde reserveren voor een conflict tussen staten. Bloedige oorlog

In Howards ogen krijgen de terroristen precies wat ze willen als de Verenigde Staten – en andere westerse landen – kiezen voor oorlog. In een bloedige oorlog waar altijd vuile handen worden gemaakt, wordt rekrutering van terroristen immers nog gemakkelijker.

Het enige wat de terroristen hoeven te doen, is de strijd voor te stellen als een oorlog tegen de islam. Bovendien snappen de terroristen maar al te goed dat zij de tijd aan hun kant hebben. Amerikaanse soldaten willen graag weer naar huis, en dan hebben de Taliban weer vrij spel.

Geen wonder dat de Europese leiders na de aanslagen in Parijs zich in alle bochten wringen om de term 'oorlog' te vermijden. Zij hebben ook niet veel keus, aangezien de Europese krijgsmachten ernstig hebben geleden onder bezuinigingen en bovendien slecht samenwerken.

Het gevolg van dit alles is dat Europese landen zich beperken tot een operatie in Mali en tevens hand- en spandiensten verlenen in Irak. In Syrië staan zij aan de kant en moeten de Amerikanen solitair opereren. Europese regeringen weten heel goed – net zoals de Amerikanen – dat de operatie in Irak er niet toe zal leiden dat IS definitief wordt verslagen. Indamming is het hoogst haalbare.

Redenen

Er is een aantal redenen waarom de houding en aanpak van Europese regeringen na de aanslagen in Parijs tekortschieten. In de eerste plaats bestaat er nu geen enkele twijfel meer dat de strijd in het Midden-Oosten naar Europa is geëxporteerd.

In Europese opvangcentra komt het geregeld voor dat soennieten en bijvoorbeeld jezidi's het met elkaar aan de stok krijgen. Daar zit in Europa niemand op te wachten. In Duitsland hebben dit soort gebeurtenissen mede geleid tot de demonstraties van Pegida.

In de tweede plaats is nu duidelijk dat een deel van de moslims achter de aanslagen in Parijs niet alleen in Syrië hebben gevochten, maar ook trainingskampen in Jemen hebben bezocht. Dit onloochenbare feit zou Europese regeringen ertoe moeten brengen om de Amerikanen bijvoorbeeld in Jemen bij te staan in hun drone-oorlog tegen trainingskampen van Al-Qa'ida.

Drones

In plaats van ons over te geven aan oeverloze beschouwingen of de inzet van drones wel of niet strijdig is met het internationale recht, wordt het nu echt tijd om keuzes te maken. De strijders van de cultuur des doods worden gehard in trainingskampen waar zij worden onderwezen in moderne terreurtechnieken.

Europese regeringen, die gehouden zijn om de veiligheid van hun burgers zoveel mogelijk te waarborgen, zullen echt bereid moeten zijn om samen met de Amerikanen die kampen te bestoken.

Europeanen zullen moeten erkennen dat veiligheid en privacy niet altijd samengaan. Overal in Europa kunnen zich cellen en individuen bevinden die ons willen doden. Als er dus gereide verdenking bestaat, zal de privacy van burgers moeten worden aangetast.

Ten slotte is het van het allergrootste belang dat de vele moslims die in Europa wonen en de rechtsstaat omarmen zich hier welkom blijven voelen. Alleen in lotsverbondenheid zullen moslims immers bereid zijn om te vertellen waar de terroristen zich bevinden. En alleen als onderdeel van de westerse samenleving zullen zij bereid zijn na te denken over de schaduwzijden van hun geloof.

Connect & Inspire

Young TheHague

YTH verbindt & inspireert!

YoungTheHague is een stadsbreed netwerk waar overheid en bedrijfsleven samenkomen. Het is een netwerk voor alle young professionals in Den Haag. Nu zijn overheid en bedrijfsleven vaak gescheiden werelden. Dankzij YoungTheHague kunnen young professionals contacten opdoen buiten hun eigen organisatie en een 'kijkje over de schutting' nemen. Wat hen bindt is dat ze allemaal in de stad Den Haag actief zijn en vaak ook wonen, dat schept een band!

Geen lidmaatschap nodig

Je hoeft geen lid te zijn van YTH om deel te nemen aan de activiteiten. Sterker nog: er bestaat geen officieel lidmaatschap voor YTH! Per activiteit kun je je aanmelden. Hou daarom de website www.youngthehague.nl in de gaten, volg YTH op twitter, Facebook en LinkedIn, of abonneer je op de nieuwsbrief. Dan blijf je op de hoogte van alle YTH activiteiten en weet je als eerste hoe je je daarvoor aan kunt melden.

Connect

Young professionals met elkaar, de partners en Den Haag. YTH wil Den Haag (nog) aantrekkelijker maken en houdt rekening met actualiteit en maatschappelijke thema's van/voor young professionals.

Inspire

YTH daagt young professionals uit anderen te inspireren met kennis, ervaring en het organiseren van activiteiten.

www.youngthehague.nl

Zakkenvullers versus moraalridders: integriteit in de politiek

Dinsdag 12 mei 2015, 20:00 uur – Dudok

Verschillende politici moesten de afgelopen maanden vertrekken nadat hun integriteitskwesaties breed waren uitgemeten in de media. Zijn politici minder integer geworden? Of is de journalistiek gewoon beter haar werk gaan doen? Aan de andere kant zien we dat journalisten worstelen met wat is toegestaan. Hoe ver mag je tegenwoordig gaan voor een scoop?

Een Politiek Café met o.a. Frits Bolkestein (oud-politicus VVD) en Marc Josten (onderzoeksjournalist). In de rubriek De Haagse Zeepkist leest Tweede Kamerlid Sharon Gesthuizen (SP) een column voor.

Praat onder het genot van een drankje mee over de actuele politiek met wetenschappers, journalisten en politici. Luister naar de politieke analyses en colleges van experts, doe mee aan de Politieke Pubquiz of hang gewoon gezellig rond

Meer informatie: <http://www.montesquieu-instituut.nl/politiekcafé>

Bundel: Het 'probleem' Eerste Kamer

Op 26 mei 2015 wordt een nieuwe Eerste Kamer gekozen. Die Kamer staat in toenemende mate in de belangstelling. De vraag rijst of de wijze waarop ons tweekamerstelsel is ingericht, houdbaar is. Daarbij gaat het zowel om de kans dat de Eerste Kamer gaat optreden als 'hindermacht' voor een kabinet dat over een meerderheid beschikt in het rechtstreeks gekozen deel van de volksvertegenwoordiging als om de wijze van verkiezingen.

'Niet de Eerste Kamer is het probleem, maar de Tweede Kamer', aldus Eerste Kamervoorzitter mevrouw Broekers-Knol bij de presentatie van de bundel *Het 'probleem' Eerste Kamer*. In de bundel, de vijfde in de Montesquieu Reeks, zijn verschillende visies verzameld op de toekomstige rol van de Eerste Kamer.

Onder redactie van Bert van den Braak besteden Carla van Baalen, Aalt-Willem Heringa, Alexander van Kessel en Simon Otjes aandacht aan de vraag of ingrijpende bevoegdheden (zoals nu) niet gepaard horen te gaan met een direct mandaat; en dat bij een keuze voor het huidige mandaat ook de bevoegdheden moeten worden herzien.

De bundel is gratis te downloaden op: www.montesquieu-instituut.nl/eerstekamer

www.facebook.nl/MontesquieuInstituut

[@MontesquieuInst](https://twitter.com/MontesquieuInst)

Voor meer informatie en een overzicht van alle activiteiten van het Montesquieu Instituut

ZA. 23 MEI

PORTICO

ELEKTRONISCHE SYNTHPOP MET EEN VLEUGJE AMBIANT

DI. 26 MEI

KUNST & WETENSCHAP

ONTMOETING TUSSEN HOOGLERAAR CAREL STOLKER EN KUNSTENAAR JOHAN SIMONS

29, 30, 31 MEI

SNIESTER

MUSIC, THEATRE & FOOD

DO. 4 JUNI

MAITE HONTELE

HEDENDAAGSE OLD-SCHOOL SALSA

ZA. 20 JUNI

SEMPRE CRESCENDO & KRAAK EN SMAAK

ELEKTRONISCHE MUZIEK LIVE EN AKOESTISCH UITGEVOERD DOOR EEN SYMFONIEORKEST

VR. 26 JUNI

KENNY B

DÉ ZOMERHIT

PAARD
VAN
TROJE

PRINSEGRACHT 12 DEN HAAG

WWW.PAARD.NL

Grafisch ontwerp met een knipoog

**Zoekt u ervaren grafisch
ontwerpers die ideeën in
een pakkend beeld vertalen?**

Vanuit Den Haag ontwerpt Goedsnik op heldere en speelse wijze websites, animaties, visuele identiteiten en boeken.

Ook voor conceptontwikkeling en het in kaart brengen van de beoogde doelgroep bent bij ons aan het juiste adres.

Bezoek onze website op: www.goedsnik.nl

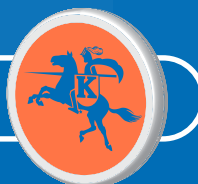
E-mail: info@goedsnik.nl | Tel: 06 47 7835 87

**WIJ WERKEN AL MEER DAN 100 JAAR OP HET SNIJVLAK
VAN DE NIEUWSTE TECHNIEKEN EN DE OUDSTE AMBACHTEN**

PRESENTATIE BOEKJES
GROOTFORMAAT KOPIËN
FOTOBHANG
VISITEKAARTJES
ROLLUP BANNERS
3D PRINTEN
KLEINE OPLAGE KRANTEN
BEDRUKTE WHITEBOARDS
ARCHIEF SCANNEN
WEBSITE PRODUCTIES
GEPERSONALISEERD DRUKWERK

REPRO- VAN DE KAMP

PAPIER | DIGITAAL | 3D

WEGASTRAAT 40, DEN HAAG | TELEFOON: 070-3476464

WWW.REPROVANDEKAMP.NL